

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Юридичний факультет
Кафедра публічного та приватного права

ТРУДОВЕ ПРАВО

Методичні вказівки до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право» ОПП «Цивільна та господарська юстиція (Суд. Нотаріат. Правова допомога)»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
публічного та приватного права
Протокол № 1 від 2 вересня 2021 року

ТРУДОВЕ ПРАВО. Методичні вказівки до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право» ОПП «Цивільна та господарська юстиція (Суд. Нотаріат. Правова допомога)» / Укл.: Пузирна Н.С., Пузирний В.Ф. – Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. – 86 с.

Укладачі:

ПУЗИРНА НАТАЛІЯ СТАНІСЛАВІВНА, доцент кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

ПУЗИРНИЙ ВЯЧЕСЛАВ ФЕОДОСІЙОВИЧ, професор кафедри публічного та приватного права, д.ю.н., професор

Відповідальна за випуск: ЛИТВИНЕНКО ВАЛЕНТИНА МИКОЛАЇВНА, в.о. зав. кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент: Селецький Олексій Вікторович, декан юридичного факультету, кандидат юридичних наук, доцент

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТРУДОВЕ ПРАВО»	6
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Трудове право».....	6
1.2. Структура навчальної дисципліни	14
2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ТРУДОВЕ ПРАВО»	19
Тема 1. Предмет, метод, система та функції трудового права	19
Тема 2. Джерела та принципи трудового права.....	21
Тема 3. Правовідносини у сфері трудового права	24
Тема 4. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування	26
Тема 5. Колективні договори й угоди	27
Тема 6. Поняття та види трудового договору	30
Тема 7. Підстави та порядок припинення трудового договору.....	33
Тема 8. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника і третіх осіб	35
Тема 9. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця	37
Тема 10. Поняття робочого часу і його види.....	40
Тема 11. Поняття часу відпочинку і його види	43
Тема 12. Поняття оплати праці і її правове регулювання.....	45
Тема 13. Гарантійні і компенсаційні виплати	48
Тема 14. Дисципліна праці. Трудовий розпорядок і його правове регулювання.....	51
Тема 15. Дисциплінарна відповідальність.....	52
Тема 16. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору	55
Тема 17. Поняття охорони праці і її організація на підприємствах, в установах, організаціях.....	58
Тема 18. Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю	62
Тема 19. Індивідуальні трудові спори і порядок їх вирішення	64
Тема 20. Колективні трудові спори і порядок їх вирішення	66
3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	71
ДОДАТОК.....	75

ПЕРЕДМОВА

Навчальним планом денної форми навчання для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 «Право» ОПП «Цивільна та господарська юстиція (Суд. Нотаріат. Правова допомога)» передбачено вивчення дисципліни «Трудове право» обсягом 120 годин, з них 16 годин виділено на лекції, 14 годин на семінарські заняття, 90 годин на самостійну роботу. Форма завершення навчання – екзамен.

Вивчення трудового права передбачає набуття знань з основних інститутів цієї галузі права, найважливіших категорій та конструкцій трудового законодавства, основних тенденцій його розвитку та набуття практичних навичок щодо вирішення ситуацій у застосуванні трудового законодавства; уміння використовувати правові засоби регламентації конкретних ситуацій, що виникають у сфері реалізації трудових правовідносин.

Головною умовою успішного оволодіння змістом дисципліни «Трудове право» є систематична робота здобувачів вищої освіти. Після прослуховування навчальних лекцій, що розкривають основні проблеми теорії та практики з трудового права, здобувачам вищої освіти необхідно продовжити самостійний аналіз шляхом вивчення відповідних розділів Конституції України, Кодексу законів про працю України, законів України та інших нормативних актів. Кожному здобувачу вищої освіти доцільно завести словник основних понять і термінів з трудового права.

За навчальним планом вивчення трудового права проводиться шляхом лекційних та семінарських занять, а також самостійної роботи (аудиторної та позааудиторної) здобувачів вищої освіти. Аудиторна самостійна робота з дисципліни виконується на навчальних заняттях під безпосереднім керівництвом викладача та за його завданням. Позааудиторна самостійна робота виконується здобувачами вищої освіти за завданням викладача, але без його особистої участі.

Самостійна робота проводиться з метою:

- систематизації і закріплення здобутих теоретичних знань і практичних умінь студентів;
- поглиблення і розширення теоретичних знань;
- формування вмінь використовувати нормативну, правову, довідкову документацію і спеціальну літературу;
- розвитку пізнавальних можливостей і активності студентів: творчої ініціативи, самостійності, відповідальності й організованості;
- формування самостійності мислення, здатності до саморозвитку, самовдосконалення й самореалізації;
- розвитку дослідницьких умінь.

Основними завданнями самостійної роботи здобувачів вищої освіти є засвоєння в повному обсязі програми навчальної дисципліни «Трудове право». Самостійна робота здобувачів вищої освіти містить у собі:

- підготовку до аудиторних занять (лекційних та практичних);
- виконання відповідних завдань з навчальної дисципліни протягом

семестру;

- самостійну роботу над окремими темами навчальної дисципліни відповідно до навчально-тематичного плану;

- підготовку до практичних занять та виконання завдань, передбачених робочою програмою дисципліни;

- виконання індивідуального навчально-дослідного завдання;

- підготовку до усіх видів контрольних випробувань (модульних, атестаційних, підсумкових тощо);

- участь у роботі факультативів, спецсеминарів тощо;

- участь у студентських наукових і науково-практичних конференціях, семінарах, олімпіадах тощо;

- інші види діяльності, що ініціюються та здійснюються інститутом, факультетом, кафедрою й органами студентського самоврядування.

Самостійна навчальна й дослідна робота виконується студентами під керівництвом викладача, який здійснює аудиторну роботу в цій навчальній групі. З власної ініціативи кафедра може проводити студентські навчальні й наукові заходи (конференції, олімпіади, симпозіуми тощо).

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТРУДОВЕ ПРАВО»

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни «Трудове право»

Змістовий модуль 1. Загальні положення про трудове право як самостійну галузь права

Тема 1. Предмет, метод, система та функції трудового права

Право людини на працю, його зміст та значення в системі прав людини. Поняття трудового права як галузі права. Місце трудового права в системі права. Суспільні відносини, що становлять предмет регулювання трудового права. Функції трудового права. Метод правового регулювання трудових відносин. Державно-нормативний метод регулювання трудових відносин. Локальний метод регулювання трудових відносин. Відмежування трудового права від суміжних галузей права. Система трудового права як галузі права.

Тема 2. Джерела та принципи трудового права

Поняття джерел трудового права України, форми їх вираження. Класифікація джерел трудового права. Конституція України як основне джерело трудового права. Кодекс законів про працю України: загальна характеристика. Закони та підзаконні нормативно-правові акти як джерела трудового права. Акти соціального партнерства: генеральна, галузева та територіальні угоди, колективні договори підприємств, установ та організацій. Локальні нормативно-правові акти: поняття, види, особливості. Значення рішень Верховного Суду України. Рішення Конституційного Суду України як джерела норм трудового права.

Міжнародно-правові акти про працю як джерела трудового права. Поняття, види і значення основних принципів трудового права. Значення основних принципів трудового права.

Тема 3. Правовідносини у сфері трудового права

Підстави виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин. Індивідуальні трудові правовідносини та їх склад: правовідносини щодо укладання, зміни та припинення трудового договору; щодо професійної орієнтації і професійного добору кадрів; щодо нормування та оплати праці; щодо робочого часу; щодо часу відпочинку; щодо охорони праці та здоров'я на виробництві; щодо забезпечення дисципліни праці; щодо оцінки результатів праці та атестації працівників; щодо професійного навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації працівників; щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників; щодо матеріальної відповідальності сторін трудового договору.

Коллективні трудові правовідносини: щодо утворення й діяльності профспілок або інших осіб у якості представників інтересів трудових колективів найманих працівників у соціально-трудовах відносинах; щодо утворення та діяльності організацій роботодавців у якості представників інтересів роботодавців у соціально-трудовах відносинах; щодо укладання й виконання колективних договорів, колективних угод на галузевому, регіональному та національному рівнях; щодо колективних переговорів; щодо діяльності профспілок по застосуванню трудового законодавства; щодо участі трудових колективів в управлінні організаціями; щодо досудового розв'язання індивідуальних і колективних трудових спорів.

Поняття та види суб'єктів трудового права. Правовий статус працівника. Правовий статус роботодавця. Трудові колективи. Професійні спілки. Державні органи - суб'єкти трудового права.

Тема 4. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування

Законодавство про зайнятість населення. Поняття зайнятості. Право громадян на зайнятість і його гарантії. Категорії громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню

Принципи та мета, основні напрями державної політики у сфері зайнятості населення. Реалізація державної політики у сфері зайнятості населення. Органи, що забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення. Територіальні та місцеві програми зайнятості населення. Органи соціального діалогу у сфері зайнятості.

Заходи щодо сприяння зайнятості населення. Заходи сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб.

Професійна орієнтація населення. Професійна орієнтація осіб, які звернулися до територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції. Система професійного навчання. Професійне навчання зареєстрованих безробітних. Послуги з посередництва у працевлаштуванні. Застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Статус безробітного. Права та обов'язки зареєстрованих безробітних. Припинення реєстрації безробітного. Підходяща робота для безробітного.

Змістовий модуль 2. Колективні договори й угоди. Трудовий договір

Тема 5. Колективні договори й угоди

Поняття колективного договору як угоди про реалізацію конституційного права трудових колективів брати участь у вирішенні питань виробництва, організації та покращення умов праці і побуту. Види колективних договорів і угод. Колективні договори та угоди в Чернігівській області.

Правове регулювання колективних договорів (угод). Порядок ведення переговорів і укладення колективних договорів в Україні. Сторони

колективного договору. Підготовка проекту колективного договору. Форма колективного договору.

Зміст колективного договору (угоди). Класифікація колективно-договірних умов. Нормативні і зобов'язальні умови колективного договору. Основні розділи колективних договорів, їх характеристика. Сфера поширення колективного договору (угоди). Розв'язання розбіжностей, що виникають при укладенні, зміні колективного договору. Перевірка виконання колективних договорів. Звіти про виконання колективних договорів. Види відповідальності за порушення колективних договорів.

Тема 6. Поняття та види трудового договору

Поняття трудового договору. Види трудових договорів. Відмінності трудових договорів від цивільно-правових угод про працю. Сторони трудового договору. Форма трудового договору. Зміст трудового договору. Порядок укладення трудового договору. Загальне законодавство, яке регулює трудові відносини на умовах трудового договору.

Контракт – особлива форма трудового договору. Трудовий договір про сумісництво. Суміщення професій і посад. Трудовий договір про сезонну роботу. Трудовий договір про тимчасову роботу. Трудовий договір про тимчасове заступництво. Трудовий договір з працівниками на тимчасове виконання обов'язків на вакантній посаді. Трудовий договір про надомну роботу.

Переведення на іншу роботу як один з видів зміни умов трудового договору. Переміщення на інше робоче місце як один з видів зміни умов трудового договору. Зміна істотних умов праці. Особливості тимчасового переведення працівників на іншу роботу. Співвідношення понять переведення та переміщення на іншу роботу.

Змістовий модуль 3. Припинення трудового договору

Тема 7. Підстави та порядок припинення трудового договору

Загальні підстави припинення трудового договору. Угода сторін як підстава припинення трудового договору. Припинення трудового договору в результаті закінчення строку його дії. Призов або вступ працівника або власника - фізичної особи на військову службу, направлення на альтернативну (невійськову) службу як підстава припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника, з ініціативи власника або уповноваженого ним органу або на вимогу профспілкового чи іншого уповноваженого на представництво трудовим колективом органу.

Переведення працівника на інше підприємство, в установу, організацію або перехід на виборну посаду як підстава припинення трудового договору. Розірвання трудового договору внаслідок відмови працівника від переведення на роботу в іншу місцевість разом з підприємством, установою, організацією, а

також відмови від продовження роботи у зв'язку зі зміною істотних умов праці. Припинення трудового договору внаслідок набрання законної сили вироком суду. Припинення трудового договору за п. 7-1 ч. 1 ст. 36 КЗпП України: укладення трудового договору (контракту), всупереч вимогам Закону України "Про запобігання корупції", встановленим для осіб, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення. Припинення трудового договору з підстав, передбачених Законом України "Про очищення влади". Підстави, передбачені контрактом як підстава припинення трудового договору.

Порядок припинення трудового договору. Загальні гарантії при звільненні працівників. Оформлення звільнення і проведення розрахунку.

Відсторонення від роботи і його відмінність від припинення трудового договору. Спеціальні підстави для відсторонення працівників від роботи.

Тема 8. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника і третіх осіб

Припинення трудового договору, укладеного на невизначений строк з ініціативи працівника. Умови припинення трудового договору, укладеного на невизначений строк, з ініціативи працівника з поважних причин. Поважні причини, які можуть бути враховані при розірванні трудового договору з ініціативи працівника. Припинення строкового трудового договору з ініціативи працівника.

Розірвання трудового договору з ініціативи суду як третьої особи. Призов або вступ працівника або власника - фізичної особи на військову службу, направлення на альтернативну (невійськову) службу як підстава розірвання трудового договору. Розірвання трудового договору на вимогу профспілкового органу. Розірвання трудового договору з неповнолітнім на вимогу його батьків або інших осіб.

Тема 9. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця

Загальні та додаткові підстави для розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Порядок розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця.

Звільнення працівника у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці. Розірвання трудового договору при встановленні невідповідності працівника посаді, яку він займає, або роботі яку виконує, із-за недостатньої кваліфікації чи за станом здоров'я. Розірвання трудового договору за систематичне невиконання працівником без поважних причин обов'язків, покладених на нього трудовим договором або правилами внутрішнього трудового розпорядку. Розірвання трудового договору за вчинений працівником прогул. Нез'явлення працівника на роботу протягом більше як чотири місяці підряд внаслідок тимчасової непрацездатності як підстава

розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Розірвання трудового договору внаслідок поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу. Розірвання трудового договору за появу на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння. Розірвання трудового договору внаслідок вчинення працівником за місцем роботи розкрадання майна власника незалежно від кількості і вартості викраденого.

Змістовий модуль 4. Робочий час і час відпочинку

Тема 10. Поняття робочого часу і його види

Поняття робочого часу і його нормальна тривалість. П'ятиденний і шестиденний робочий тиждень та тривалість щоденної роботи. Скорочена тривалість робочого часу. Неповний робочий час.

Тривалість роботи напередодні неробочих, святкових і вихідних днів. Тривалість роботи в нічний час. Заборона роботи в нічний час. Робота поза межами нормальної тривалості робочого часу. Поняття та сутність надурочних робіт. Обмеження надурочних робіт. Заборона залучення до надурочних робіт. Необхідність одержання дозволу виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) підприємства, установи, організації для проведення надурочних робіт. Гранічні норми застосування надурочних робіт

Режими робочого часу. Ненормований робочий день. Робота в режимі гнучкого робочого часу. Змінна робота. Підсумований облік робочого часу. Поділ робочого дня на частини. Режим з вахтовим методом організації робіт.

Облік робочого часу та його види. Чергування на підприємствах, в установах, організаціях.

Тема 11. Поняття часу відпочинку і його види

Поняття часу відпочинку. Види часу відпочинку.

Перерви протягом робочого дня (зміни). Щоденний відпочинок (міжзмінна перерва). Вихідні дні (щотижневий відпочинок). Святкові і неробочі дні. Відпустки як різновид часу відпочинку.

Право працівника на відпустку за законодавством України. Щорічні відпустки відповідно до трудового законодавства України. Види щорічних відпусток. Правове регулювання основної та додаткових щорічних відпусток. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням. Характеристика творчих відпусток. Соціальні відпустки та їх види. Відпуски без збереження заробітної плати. Порядок надання, використання і оплати відпусток.

Змістовий модуль 5. Поняття оплати праці. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність у трудовому праві

Тема 12. Поняття оплати праці і її правове регулювання

Поняття оплати праці та заробітної плати. Структура і функції заробітної плати. Сфери регулювання оплати праці. Соціально-економічні аспекти оплати праці та її реформа в Україні. Організація оплати праці на підприємствах. Нормування праці.

Тарифна система та її елементи. Тарифні ставки та тарифні сітки. Схеми посадових окладів та тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники). Системи оплати праці. Почасова система оплати праці. Відрядна система оплати праці.

Права працівника на оплату праці. Гарантії дотримання прав щодо оплати праці. Заборона обмежень працівника вільно розпоряджатися своєю заробітною платою. Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати.

Тема 13. Гарантійні і компенсаційні виплати

Поняття гарантійних і компенсаційних виплат. Гарантійні виплати та їхні види (під час виконання державних або громадських обов'язків; пов'язані з реалізацією права на освіту, безкоштовну професійну підготовку; пов'язані з реалізацією права на відпочинок і охорону здоров'я та ін.). Гарантійні доплати, їхні види.

Компенсаційні виплати та їхні види: компенсаційні виплати при службових відрядженнях, при переїзді в іншу місцевість, за невиданий спеціальний одяг і спеціальне взуття, компенсаційні надбавки, амортизаційні виплати та ін.

Тема 14. Дисципліна праці. Трудовий розпорядок і його правове регулювання

Поняття трудової дисципліни та методи її забезпечення. Правова основа регулювання питань трудової дисципліни. Трудовий розпорядок на підприємствах, в установах і організаціях та його правове регулювання. Правила внутрішнього трудового розпорядку — основний акт локального характеру, покликаний забезпечити трудову дисципліну. Порядок прийняття Правил внутрішнього трудового розпорядку на підприємстві, установі, організації.

Заохочення за успіхи в роботі як метод забезпечення дисципліни праці. Порядок застосування заохочень. Юридична відповідальність за порушення трудової дисципліни.

Тема 15. Дисциплінарна відповідальність

Поняття дисциплінарної відповідальності. Види дисциплінарної відповідальності. Види дисциплінарних стягнень та порядок їх застосування. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності. Склад дисциплінарного проступку.

Загальна дисциплінарна відповідальність. Види стягнень при загальній дисциплінарній відповідальності. Спеціальна дисциплінарна відповідальність. Особливості спеціальної дисциплінарної відповідальності.

Тема 16. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору

Поняття, загальна характеристика, підстави та умови матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Відмінність матеріальної відповідальності від цивільно–правової. Обов'язок сторони трудового договору відшкодувати шкоду, заподіяну нею іншій стороні цього договору.

Підстави та умови матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну майну роботодавця. Види матеріальної відповідальності працівників. Обмежена матеріальна відповідальність працівників. Повна матеріальна відповідальність працівників. Категорії осіб, з якими укладається договір про повну матеріальну відповідальність. Правове регулювання колективної (бригадної) матеріальної відповідальності.

Загальні положення та особливості матеріальної відповідальності роботодавця. Матеріальна відповідальність роботодавця при порушенні права на працю та за шкоду, завдану майну працівника. Відшкодування моральної шкоди.

Визначення розміру заподіяної шкоди. Обов'язок роботодавця встановлювати розмір заподіяної йому шкоди і причину її виникнення.

Змістовий модуль 6. Поняття охорони праці. Порядок вирішення трудових спорів.

Тема 17. Поняття охорони праці і її організація на підприємствах, в установах, організаціях

Конституційне право працівників на належні, безпечні і здорові умови праці. Законодавство про охорону праці. Державна політика в галузі охорони праці.

Поняття охорони праці. Зміст інституту охорони праці за трудовим правом. Принципи правової охорони праці працівників. Гарантії прав працівників на охорону праці. Забезпечення працівників спецодягом, іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами. Відшкодування шкоди у разі ушкодження здоров'я працівників або у разі їх смерті. Охорона праці жінок, неповнолітніх та інвалідів. Організація охорони праці працівників на підприємстві. Державне управління охороною праці

працівників. Участь трудових колективів і профспілок у регулюванні охорони праці на підприємстві.

Організаційно-правові форми забезпечення охорони праці на підприємстві: фінансування охорони праці; медичні огляди працівників; інструктаж і навчання працівників правилам техніки безпеки і виробничої санітарії; забезпечення працівників засобами індивідуального захисту. Спеціальні правила охорони праці на важких, небезпечних і шкідливих роботах (скорочення робочого часу, надання додаткових відпусток, перерв у роботі, видача спеціального одягу, мила та ін.). Правовий статус служби охорони праці на підприємстві. Комісія з питань охорони праці підприємства. Регулювання охорони праці у колективному договорі, угоді.. Стимулювання охорони праці. Відповідальність за порушення вимог щодо охорони праці.

Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в установах і організаціях. Відшкодування шкоди, заподіяної працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці

Тема 18. Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю

Поняття нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. Основні види нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю. Система органів нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю.

Державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю. Громадський контроль за додержанням законодавства про працю. Захист професійними спілками трудових прав працівників. Самозахист працівниками своїх трудових прав.

Тема 19. Індивідуальні трудові спори і порядок їх вирішення

Поняття індивідуального трудового спору. Причини виникнення індивідуальних трудових спорів. Комісії по трудових спорах. Строки звернення в комісію по трудових спорах і порядок розгляду трудових спорів в цих комісіях. Виконання рішень комісії по трудових спорах і їх оскарження.

Порядок розгляду індивідуальних трудових спорів у судах. Строки звернення до суду за вирішенням індивідуального трудового спору. Поновлення на роботі працівника за рішенням суду.

Тема 20. Колективні трудові спори і порядок їх вирішення

Поняття і предмет колективного трудового спору (конфлікту.) Сторони колективного трудового спору. Порядок утворення і вирішення колективного трудового спору примирною комісією. Причини виникнення колективних трудових спорів в Чернігівській області. Незалежний посередник. Трудовий

арбітраж. Порядок вирішення колективного трудового спору трудовим арбітражем. Національна служба посередництва і примирення та її взаємодія із сторонами колективного трудового спору.

Конституційне право на страйк працівників для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Рішення про оголошення страйку. Визнання страйку незаконним. Наслідки участі працівників у страйку. Відповідальність за організацію страйку, визнаного судом незаконним.

1.2. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 1.2.1 – Розподіл обсягу годин за темами і формами вивчення

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної форми навчання			
		Всього	У тому числі		
			Лек.	Сем.	С.р.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Загальні положення про трудове право як самостійну галузь права					
1	Предмет, метод, система та функції трудового права	8	1	2	5
2	Джерела та принципи трудового права	4	-	-	4
3	Правовідносини у сфері трудового права	5	1	-	4
4	Правове регулювання зайнятості та працевлаштування	5	-	-	5
Разом за змістовим модулем 1		22	2	2	18
Змістовий модуль 2. Колективні договори й угоди. Трудовий договір					
5	Колективні договори й угоди	5	1	-	4
6	Поняття та види трудового договору	8	1	2	5
Разом за змістовим модулем 2		13	2	2	9
Змістовий модуль 3. Припинення трудового договору					
7	Підстави та порядок припинення трудового договору	5	1	-	4
8	Розірвання трудового договору з ініціативи працівника і третіх осіб	6	1	-	5
9	Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця	6	-	2	4
Разом за змістовим модулем 3		17	2	2	13
Змістовий модуль 4. Робочий час і час відпочинку					
10	Поняття робочого часу і його види	6	1	-	5
11	Поняття часу відпочинку і його види	7	1	2	4
Разом за змістовим модулем 4		13	2	2	9

Продовження таблиці 1.2.1

1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 5. Поняття оплати праці. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність у трудовому праві					
12	Поняття оплати праці і її правове регулювання	8	1	2	5
13	Гарантійні і компенсаційні виплати	5	1	-	4
14	Дисципліна праці. Трудовий розпорядок і його правове регулювання	6	1	-	5
15	Дисциплінарна відповідальність	5	1	-	4
16	Матеріальна відповідальність сторін трудового договору	7	-	2	5
	Разом за змістовим модулем 5	31	4	4	23
Змістовий модуль 6. Поняття охорони праці. Порядок вирішення трудових спорів					
17	Поняття охорони праці і її організація на підприємствах, в установах, організаціях	5	1	-	4
18	Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю	6	1	-	5
19	Індивідуальні трудові спори і порядок їх вирішення	7	1	2	4
20	Колективні трудові спори і порядок їх вирішення	6	1	-	5
	Разом за змістовим модулем 6	24	4	2	18
	Усього годин за дисципліну	120	16	14	90

Таблиця 1.2.2 – Розподіл обсягу годин за темами самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет, метод, система та функції трудового права	5
2	Джерела та принципи трудового права	4
3	Правовідносини у сфері трудового права	4
4	Правове регулювання зайнятості та працевлаштування	5
5	Колективні договори й угоди	4
6	Поняття та види трудового договору	5
7	Підстави та порядок припинення трудового договору	4
8	Розірвання трудового договору з ініціативи працівника і третіх осіб	5
9	Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця	4
10	Поняття робочого часу і його види	5
11	Поняття часу відпочинку і його види	4
12	Поняття оплати праці і її правове регулювання	5
13	Гарантійні і компенсаційні виплати	4
14	Дисципліна праці. Трудовий розпорядок і його правове регулювання	5
15	Дисциплінарна відповідальність	4
16	Матеріальна відповідальність сторін трудового договору	5

17	Поняття охорони праці і її організація на підприємствах, в установах, організаціях	4
18	Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю	5
19	Індивідуальні трудові спори і порядок їх вирішення	4
20	Коллективні трудові спори і порядок їх вирішення	5
	Разом	90

1.3. Критерії оцінювання самостійної (індивідуальної) роботи студентів

Важливим елементом навчального процесу при вивченні дисципліни «Трудове право» є самостійна, індивідуальна робота здобувачів вищої освіти та контроль за їх виконанням.

Самостійна та індивідуальна робота має на меті розширення та дослідження питань винесених на розгляд на лекційних заняттях, а також опрацювання питань, які не були висвітлені на лекційних та семінарських заняттях. Контроль дозволяє оцінювати та вимірювати здобуті здобувачами ВО в процесі самостійного опрацювання знання, уміння та навички, відіграє важливу роль у забезпеченні належного рівня підготовки фахівців.

Критерії оцінювання самостійної (індивідуальної) роботи здобувачів ВО. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання самостійної (індивідуальної) роботи здобувачів вищої освіти, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння робити обґрунтовані висновки, компетентність у розкритті питань, що досліджуються, наявність навчальної, наукової або практичної значимості та новизни в індивідуальних роботах, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння знаходити необхідну інформацію, навички і прийоми виконання практичних завдань, самореалізація на семінарських заняттях, а також самостійність та своєчасність здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставить за умови відповідності виду самостійної роботи або усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів.

Перелік завдань для самостійної роботи здобувачів вищої освіти (обов'язкових для виконання та за вибором здобувачів вищої освіти), форми організації та звітності, терміни виконання та кількість балів, які можна отримати за виконання завдань, визначаються кафедрою під час розробки робочої навчальної програми дисципліни.

Виконання та оцінювання вибіркового виду самостійної роботи (презентація міні-лекції, есе, доповідь на наукову студентську конференцію, участь в студентській олімпіаді, підготовка наукових публікацій тощо) здійснюється таким чином:

- презентація міні-лекції – 0-3 бали;
- презентація аналітичного огляду наукових публікацій – 0-3 бали;
- презентація реферату – 0-3 бали;
- виконання самостійної дослідної роботи (індивідуальна робота) – 0-3 бали;

- участь в розробці, підготовці, виготовленні навчальних матеріалів (ситуаційних задач тощо), або наочних навчальних матеріалів (плакатів, слайд-шоу, мультимедійних посібників тощо) – 0-3 бали;

- доповідь на наукову студентську конференцію, участь в студентській олімпіаді, підготовка наукових публікацій – 0-6 балів.

Презентації – виступи перед аудиторією (дослідження у вигляді PowerPoint), що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, надання експертної оцінки тощо. Презентації можуть бути як індивідуальними, так і колективними.

Підготовка і презентація міні-лекції. Міні-лекції характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Зазвичай міні-лекції тривають не більше 10-15 хвилин і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до всіх слухачів.

Міні-лекція дає можливість здобувачам вищої освіти на основі опрацювання підручників, монографій, періодичних публікацій і законодавства продемонструвати вміння постановки проблеми, шляхом розкриття та оцінки поточної ситуації, виявлення суперечливих моментів, протиріч, визначення причин, наслідків та аргументації власної позиції здійснити аналіз фінансової проблеми, явища, процесу чи дискусійного питання, а також сформулювати пропозиції доповідача щодо вирішення проблеми та висновки, які ґрунтуються як на власних аргументах, так і на думку фахівців.

Критеріями оцінки міні-лекції є стислість, змістовність її структурних частин, логічність та вміння здобувачів вищої освіти чітко формулювати свою позицію і робити висновки щодо проведеного дослідження.

Аналітичний огляд наукових публікацій. Мета підбору та огляду наукових публікацій – дати аналітичний огляд літературних джерел (монографій, підручників, навчальних посібників, фахової літератури, законодавства тощо) за обраною тематикою. Готуючи огляд літературних джерел, здобувач вищої освіти: обирає питання і погоджує його з викладачем; систематизує різні погляди і підходи до вивчення досліджуваного питання (правові категорії, поняття і терміни, принципи, ознаки, класифікації тощо). Літературні джерела добираються самостійно. Аналітичний огляд готується на той семінар, на якому розглядається відповідна тема.

Критеріями оцінки є кількість опрацьованих літературних джерел і якість систематизації матеріалу.

Доповідь - це усний виклад самостійно опрацьованої теми за навчальними посібниками, фаховою літературою та нормативними актами.

Метою наукової доповіді є формування у ЗВО вміння пов'язувати теорію з практикою, користуватися літературою, статистичними даними, популярно викладати складні питання, триматися перед аудиторією. Здобувачі ВО можуть виступити із запитаннями, коментарями до доповіді та оцінити її.

Підготовка і презентація реферату. Реферат – поширений тип письмової самостійної роботи з дисципліни, який демонструє поглиблене опрацювання

відповідної теми. У процесі підготовки реферату здобувач вищої освіти накопичує знання, вміння та навички роботи з різними інформаційними джерелами, готується до майбутніх курсових і дипломних робіт. Реферат є одним з основних типів індивідуальних завдань, який підводить їх до роботи підвищеної складності, з елементами науковості, що виконується під час навчання.

Презентація реферату проходить в аудиторії на семінарському занятті, де розглядається дана тема, або може бути проведена індивідуально.

Критеріями оцінки змісту реферату є повнота висвітлення питання. Зрозумілість, наявність власної думки.

Індивідуальна дослідна робота – це письмова самостійна робота з дисципліни, яка демонструє поглиблене опрацювання відповідної теми.

Метою написання індивідуальної дослідної роботи є розширення кругозору здобувачів вищої освіти та поглиблення їх знань з предмета; розвиток основних практичних умінь наукової роботи (дослідницькі вміння, вміння знаходити спеціальну літературу і працювати з нею, складати список використаних джерел і оформляти опрацьований матеріал); формування наукових умінь; оволодіння стилем наукового мовлення та етикою наукового диспуту.

На відміну від реферату, який адресується будь-якому слухачеві індивідуальна дослідна робота адресується підготовленому слухачу. Тобто людині, яка вже має уяву, про що йде мова. Власне, така «адресність» дозволяє автору зосередити увагу на розкритті нового змісту, а не нагромаджувати різними правовими деталями викладення матеріалу в письмовому форматі.

Оцінювання виконання письмової роботи (реферат, індивідуальна дослідна робота, доповідь) здійснюється на основі наступних критеріїв:

- 3 балів – матеріал викладений логічно і повно, результати дослідження мають практичну і теоретичну цінність, висновки аргументовані і обґрунтовані, письмова робота містить вступ, основну частину, висновки і список літератури, оформлення реферату відповідає вимогам;

- 2 бали – матеріал викладений логічно і повно, результати дослідження мають практичну і теоретичну цінність, висновки недостатньо аргументовані і обґрунтовані, письмова робота містить вступ, основну частину, висновки, проте список літератури є недостатнім, оформлення відповідає вимогам;

- 1 бали – матеріал викладений недостатньо повно, письмова робота не містить вступу, висновки не достатньо аргументовані, обґрунтовані та/або не стосуються усіх поставлених завдань, список літератури є недостатнім, оформлення не відповідає вимогам;

- 0 бали – викладений матеріал неповним, письмова робота не містить вступу, основна частина не є структурованою, висновки поверхневі або відсутні, список літератури є недостатнім, оформлення не відповідає вимогам.

Всі види самостійної роботи здобувачів вищої освіти проходять перевірку на плагіат. У разі виявлення ідентичних робіт, усі вони не зараховуються, у т.ч. ті, які були вже захищені. Підставою є несамотійний характер виконання самостійної роботи.

2.ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ТРУДОВЕ ПРАВО»

Тема 1. Предмет, метод, система та функції трудового права

1. Трудове право як галузь права, як наука і навчальна дисципліна.
2. Ознаки методу трудового права.
3. Види методів трудового права та їх зміст.
4. Види функцій трудового права та їх зміст.
5. Роль виховної функції в період адаптації трудового права до нових економічних умов.
6. Співвідношення понять «система трудового права», «система трудового законодавства» та «система навчальної дисципліни «Трудове право України».

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Функції трудового права України.
2. Гармонізація трудового права України із правом Європейського Союзу.
3. Наймана праця та її ознаки.
4. Ознаки та зміст трудового права.
5. Розмежування трудового права від суміжних галузей права.
6. Тенденції розвитку трудового права.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-22. Ст. 144.
4. Андріїв В.М. Юридичний механізм забезпечення трудових прав працівників: монографія. Чернігів: Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. 301 с.
5. Бойко М. Д. Трудове право України: навчальний посібник. 3-тє вид., переробл. та допов. К.: Атіка, 2010. 316 с.
6. Болотіна Н. Б. Трудове право України: підручник.. 5-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 860 с.
7. Вакарюк Л., Бабін І. Нормативно-правові акти в структурі правового режиму в трудовому праві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С.103-108.

8. Гавриленко Ю.М. Становлення українського трудового права: історичний аспект. *Наукові праці МАУП*. 2010. Вип. 2 (25). С. 254–258.
9. Гаврилюк О. Сучасне втілення принципів трудового права. *Право України*. 2001. № 9. С. 56-58.
10. Гетьманцева Н., Митрицька Г. Правові засоби в механізмі правового регулювання суспільних відносин у сфері найманої праці. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 132-140.
11. Дейнека В. Генеза і сутність права на працю. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 139-144.
12. Жернаков В.В. Сфера дії сучасного трудового права. *Держава і право: Зб. наук, праць. Юридичні і політичні науки*. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. Вип. 11. С. 338-340.
13. Жернаков В.В. Теоретичні та практичні питання інституту захисту прав людини в сфері праці. *Держава і право: Зб. наук, праць. Юридичні і політичні науки*. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2006. Вип. 32. С. 278-283.
14. Жернаков В.В. Трудове право України на шляху до Європи: теоретичні та практичні проблеми. *Часопис Київського ун-ту права*. 2006. № 2. С. 115-120.
15. Жернаков В.В. До питання про правове регулювання праці та трудових відносин. *Держава і право: Зб. наук, праць. Юридичні і політичні науки*. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2006. Вип. 34. С. 307-311.
16. Кацуба А. В. Поняття та ознаки галузі трудового права. *Форум права*. 2013. № 3. С. 275–279 URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_46.pdf.
17. Кириченко Т. Оптимізація правового регулювання трудових відносин в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 66-72.
18. Клемпарський М., Назимко О. Способи застосування міжнародних трудових стандартів і національного трудового законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 57-62.
19. Козуб І. Г., Боднарук М. І. Щодо трудової правосуб'єктності роботодавця. *Право і суспільство*. 2021. № 2. С. 73-78.
20. Кондратьєв Р.І. Основні функції трудового права в умовах ринкових відносин // *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 7. С. 156-157.
21. Кузьменко А.В. Предмет трудового права России: опыт системно-юридического исследования. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2005. 274 с.
22. Ніколенко А. Міжнародні договори у системі джерел трудового права України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 71-75 .
23. Пилипенко П.Д. Проблеми теорії трудового права: Монографія. Л.: Вид. центр Львівського нац. ун-ту імені Івана "Франка", 1999. 214 с.
24. Процевский А.И. Метод правового регулирования трудовых отношений. М.: Юрид. лит., 1972. 288 с.
25. Процевский А.И. Предмет советского трудового права. М.: Юрид. лит., 1979. 244 с.

26. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.

27. Ротань В.Г., Зуб І.В., Стичинський Б.С. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. 8-ме вид., доп. і перероб. К.: А.С.К., 2007. 944 с.

28. Селецький О. В. Право на працю та проблеми його реалізації в сучасних умовах. *Соціальне право України: науковий збірник*. Черніг. держ. технолог. ун-т, 2012. № 1 (1). С. 151-159.

29. Сичова В. Сутність локального правового регулювання трудових відносин в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 76-79.

30. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.

31. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.

32. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.

33. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.

34. Трудовое право: в вопросах и ответах: Учеб-справоч. пособие. 5-е изд., перераб. и доп. / Под ред. В.В. Жернакова. Х.: Одиссей, 2007. 664 с.

35. Храбатин О. Ефективність колективного договору як показник реалізації колективно-договірного регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 151-155.

36. Черкунов О. В. Сутність виробничої функції трудового права України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2019. Вип. 37. С. 111-114.

Тема 2. Джерела та принципи трудового права

1. Поняття джерел трудового права України, форми їх вираження.
2. Класифікація джерел трудового права.
3. Закони та підзаконні нормативно-правові акти як джерела трудового права.
4. Акти соціального партнерства: генеральна, галузева та територіальні угоди, колективні договори підприємств, установ та організацій.
5. Локальні нормативно-правові акти: поняття, види, особливості.
6. Значення рішень Верховного Суду України.
7. Рішення Конституційного Суду України як джерела норм трудового права.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Міжнародно-правові акти про працю як джерела трудового права.
2. Поняття, види і значення основних принципів трудового права.
3. Поняття та види принципів трудового права України в умовах формування ринкової економіки.
4. Рівність прав і заборона дискримінації як принцип трудового права.
5. Соціальне партнерство як принцип правового регулювання трудових відносин.
6. Заборона дискримінації у проекті Трудового кодексу України.
7. Принцип змагальності як концептуальне підґрунтя регулювання трудових відносин.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. (із змін і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.
4. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року (із змін і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 р. (із змін та доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 5. Ст. 35.
7. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. (із змін, і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
7. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. (в ред. Закону України від 21 листопада 2002 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 2. Ст. 10.
8. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
9. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 р. (із змін і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45 Ст. 397.
10. Про практику застосування судами законодавства про оплату праці : постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 р. № 13. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99#Text>.
11. Про практику розгляду судами трудових спорів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 1992 р. № 9. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92#Text>.

8. Венедіктов С. В. Теоретико-правові засади сучасної концепції трудового правовідношення в Україні: монографія. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 224 с.
9. Жигалкін П. І. Судова практика та її значення для регулювання відносин у сфері праці : моногр. / П. І. Жигалкін, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. Х. : ФІНН, 2008. 544 с.
10. Пилипенко П. Д. Проблеми теорії трудового права : моногр. Л. : Вид. центр Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 1999. 214 с.
11. Прилипко С. М. Трудове право України : підруч. 2-ге вид., переробл. і доповн. С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. Х. : ФІНН, 2009. 728 с.
12. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право України: підручник.-3-те вид., перероб. і доп. . Х.: ФІНН, 2010. 751с.
13. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
14. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
15. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
16. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
17. Трудове право України : підручник. / К. Ю. Мельник. Харків : Дісаплюс, 2014. 480 с.
18. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
19. Трудове право України в схемах і таблицях: навч. посібник /С.М. Прилипко, О.М.Ярошенко. Х.: ФІНН, 2010. 557с.
20. Трудове право України: академічний курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Пилипенко П. Д. та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка. К. : Ін Юре, 2014. 548 с.
21. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
22. Трудове право: підручник / В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М.Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. Х. : Право, 2012. 496 с.
23. Трудове право: підручник/ за ред. В.В. Жернакова. Х.:Право. 2012. 496с.
24. Ярошенко О. М. Теоретичні та практичні проблеми джерел трудового права України: монографія. Х.: Вапнярчук Н. М., 2006. 456 с.

Тема 3. Правовідносини у сфері трудового права

1. Поняття та структура трудових правовідносин.
2. Правовідносини, тісно пов'язані з трудовими.
3. Зміст трудових правовідносин.
4. Суб'єкти трудових правовідносин.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Працівник як суб'єкт трудових правовідносин.
2. Правовий статус роботодавця у трудових правовідносинах.
3. Особливості правового регулювання трудових відносин в релігійних організаціях.
4. Застосування трудового законодавства до службових відносин на державній службі.
5. Потреби та інтереси людини в трудових відносинах як чинники соціальних цінностей громадянського суспільства.
6. Особливості колективно-договірного регулювання трудових відносин.
7. Конкуренція у трудових правовідносинах.
8. Особливості правового статусу керівника підприємства, установи, організації, що є у державній власності.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 року. *Офіційний вісник України*. - 2012. № 59. Ст. 2366.
4. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.
5. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
6. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року (в редакції від 21.11.02). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2694-12>.
7. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
8. Про професійні спілки, їх права і гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 р. № 1045-XIV (зі змін, і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.

9. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
10. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12 січня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 39. Ст. 462.
11. Барабаш О. Щодо властивостей трудових правовідносин. *Право України*. 1998. № 3. С 64-69.
12. Бойко М. Д. Трудове право України: навчальний посібник. 3-тє вид., переробл. та допов. К.: Атіка, 2010. 316 с.
13. Болотіна Н. Б. Трудове право України: підручник. 5-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 860 с.
14. Іншин М.І. Правове регулювання службово-трудоових відносин в Україні; Монографія. Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2004. 337с.
15. Никитинский В.И., Коршунова Т.Ю. Правовое регулирование трудовых отношений работающих собственников. *Государство и право*. 1992. № 6. С. 44-47.
16. Пилипенко П. Д. Ознаки трудової правосуб'єктності працівників у трудових правовідносинах. *Право України*. 1999. № 12. С. 94-98.
17. Пилипенко П.Д. Підстави виникнення індивідуальних трудових правовідносин. К.: Т-во "Знання", КОО, 2003. 146 с.
18. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
19. Скобелкин В.Н. Трудовые правоотношения. М.: Юрид. лит. 1999. 372 с.
20. Теліпко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
21. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
22. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
23. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
24. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
25. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
26. Чанишева Г.І. Колективні відносини у сфері праці: теоретико-правовий аспект: Монографія. О.: Юрид. літ., 2001. 328 с.
27. Черленяк М. Гарантії трудових прав працівників недержавних підприємств. *Право України*. 1997. №6. С 56-60.

Тема 4. Правове регулювання зайнятості та працевлаштування

1. Законодавство про зайнятість населення.
2. Право громадян на зайнятість і його гарантії.
3. Категорії громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.
4. Принципи та мета, основні напрями державної політики у сфері зайнятості населення.
5. Органи, що забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Заходи сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб.
2. Система професійного навчання.
3. Застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні.
4. Права та обов'язки зареєстрованих безробітних.
5. Органи соціального діалогу у сфері зайнятості.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Жигалкін П. І. Судова практика та її значення для регулювання відносин у сфері праці : моногр. / П. І. Жигалкін, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. Х. : ФІНН, 2008. 544 с.
4. Пилипенко П. Д. Проблеми теорії трудового права : моногр. Л. : Вид. центр Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 1999. 214 с.
5. Прилипко С. М. Трудове право України : підруч. 2-ге вид., переробл. і доповн. С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. Х. : ФІНН, 2009. 728 с.
6. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право України: підручник.-3-те вид., перероб. і доп. . Х.: ФІНН, 2010. 751с.
7. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
8. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
9. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
10. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.

11. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
12. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
13. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
14. Трудове право України : підручник. / К. Ю. Мельник. Харків : Дісаплюс, 2014. 480 с.
15. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
16. Трудове право України в схемах і таблицях: навч. посібник /С.М. Прилипко, О.М.Ярошенко. Х.: ФІНН, 2010. 557с.
17. Трудове право України: академічний курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Пилипенко П. Д. та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка. К. : Ін Юре, 2014. 548 с.
18. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
19. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
20. Трудове право: підручник / В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М.Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. Х. : Право, 2012. 496 с.
21. Трудове право: підручник/ за ред. В.В. Жернакова. Х.:Право. 2012. 496с.
22. Шабанов Р. І. Концептуальні засади соціального захисту від безробіття : монографія. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Х. : ХНАДУ, 2015. 359 с.

Тема 5. Колективні договори й угоди

1. Поняття колективного договору та угоди.
2. Сторони колективного договору та угоди.
3. Порядок укладення колективного договору та угоди.
4. Зміст колективного договору та угоди.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Міжнародно-правове регулювання колективно-договірних відносин.
2. Напрями вдосконалення колективно-договірного регулювання праці.
3. Колективний договір як засіб досягнення соціального миру.

4. Вплив актів МОП на трудове законодавство України у питаннях ведення колективних переговорів.

5. Мета та зміст Генеральної угоди.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Конвенція МОП № 154 про сприяння колективним переговорам: від 19 червня 1981 року; ратифікована Україною 4 лютого 1994 року. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. 2006. № 5. Книга 1. Ст. 1159.

3. Конвенція МОП № 98 про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів: від 1 липня 1949 року; ратифікована Україною 14 вересня 1956 року. *Людина і праця*. 1994. №9-10.

4. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-ІХ. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

5. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 року. *Офіційний вісник України*. 2012. № 59. Ст. 2366.

6. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23 грудня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.

7. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.

8. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.

9. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.

10. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.

11. Білоус Ю. Колективний договір – важлива форма соціального партнерства та захисту трудових прав найманих працівників. *Бюлетень Національної служби посередництва і примирення*. 2007. № 3. С. 26-30.

12. Бойко М. Д. Трудове право України: навчальний посібник. 3-тє вид., переробл. та допов. К.: Атіка, 2010. 316 с.

13. Болотіна Н. Б. Трудове право України: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 375 с.

14. Гончарова Г., Жернаков В. Сфера укладення колективного договору. *Право України*. 2000. - №8. С. 36-40.

15. Киселев И. Я. Зарубежное трудовое право: учебник для вузов. М. : Изд. группа НОРМА-ИНФРА-М, 1998. 640 с.

16. Киселев И. Я. Сравнительное и международное трудовое право: Учеб. для вузов. М.: Дело, 1999. 306 с.

17. Козак З. Я. Договірне регулювання за трудовим правом України: навчальний посібник. К., 1999. 245 с.
18. Коршунов Ю. Коллективный договор в условиях рыночной экономики. *Хозяйство и право*. 1992. № 2. С. 47-51.
19. Ласько І. М. Акти соціального партнерства в системі джерел права. Проблеми правового забезпечення інтересів суб'єктів трудового права в умовах реформування трудового законодавства: *Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції*, (30 вересня-1 жовтня 2011 року) / За ред. к.ю.н., доц. А.В. Андрушко, к.ю.н. О.А. Ситницької. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2011. С. 149-150.
20. Лосиця І. Колективний договір в нових умовах господарювання. *Право України*. 1997. №5. С. 73-76.
21. Прокопенко В. І. Трудове право України: Підручник. Х.: Фірма «Консум», 1998. 456 с.
22. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
23. Сімутіна Я. В. До питання визначення сфери дії колективних договорів та угод. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 186-190.
24. Стадник М. П. Проблеми розвитку законодавства про колективні договори та угоди: Монографія / Відп. ред. Н. М. Хуторян. К.: Ін Юре. 1999. 280 с.
25. Стичинський Б. С. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю / Стичинський Б. С. 4-те видання, доп. і перероб. К.: Видавництво А.С.К., 2003. 456 с.
26. Тіщенко Т. М. Особливості колективно-договірного регулювання трудових відносин у сучасному суспільстві. Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: *Матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 24-25 вересня 2010 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2010. С. 183-189.
27. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
28. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
29. Трудове право України : Академічний курс. Підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. За ред. П. Д. Пилипенка. 2-е вид. перероб і доп. - К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. 544 с.
30. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.

31. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
32. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
33. Чанишева Г. І. Колективні відносини у сфері праці: теоретико-правовий аспект: Монографія. О.: Юрид. література, 2001. 328 с.
34. Чернявська Є. І. Колективний договір як механізм розвитку трудового потенціалу організації. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2011. № 14 (168). Частина I. С. 213-219.
35. Чумаченко І. М. Практичні дії профспілок при укладенні колективних договорів та угод. *Право і безпека*. 2010. № 2 (34). С. 252-256.
36. Шебанова А. И. Соглашения и коллективные договоры в условиях формирования рыночных отношения. *Государство и право*. 1993. №5. С. 69-80.

Тема 6. Поняття та види трудового договору

1. Основні групи умов змісту трудового договору.
2. Обов'язкові умови трудового договору.
3. Додаткові умови трудового договору.
4. Відмінність трудового договору від цивільно-правових угод.
5. Які існують обмеження при прийнятті на роботу?
6. Категорії працівників яким заборонено встановлювати випробувальний строк.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Відмінність суміщення професій (посад) від сумісництва.
2. Особливості прийняття на роботу в порядку організованого набору.
3. Порядок правового регулювання роботи тимчасових працівників.
4. Особливості прийняття на роботу та праці сезонних працівників
5. Особливості укладення та оформлення строкових трудових договорів.
6. Відмінність трудовий договір від трудового контракту.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 року. *Офіційний вісник України*. 2012. № 59. Ст. 2366.

4. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23 грудня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
7. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
8. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.
9. Про трудові книжки працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 р. № 301. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=301-93-%EF>.
10. Про встановлення письмової форми трудових договорів з працівниками, діяльність яких пов'язана з державною таємницею: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 1994 р. № 779. *Постанов уряду України*. 1995. №2. Ст. 30.
11. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 1992 року № 9. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=v0009700-92>.
12. Андреева Л. А., Лукина Е. А., Медведев О. М. О некоторых аспектах содержания трудового договора. *Государство и право*. 2010. № 7. С. 55-60.
13. Бойко М. Д. Трудове право України: навчальний посібник. 3-тє вид., переробл. та допов. К.: Атіка, 2010. 316 с.
14. Болотіна Н. Б. Трудове право України: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 375 с.
15. Гетьманцева Н. Новація умов трудового договору. *Юридична Україна*. 2007. № 3. С. 64-70.
16. Грузінова Л. П., Короткін В. Г. Трудове право України: Ч. 1. К.: Видавництво А.С.К., 2003. 128 с.
17. Гудель В. Трудовой договор и контрактная система найма: как избежать дискриминации работников. *Человек и труд*. 2007. № 9. С. 79-83.
18. Дмитренко Ю. П. Трудове право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.
19. Киселев И. Я. Зарубежное трудовое право: Учебник для вузов. М.: Норма – Инфра, 1998. 395 с.
20. Козуб І., Малофій К. Трудовий договір про надомну роботу. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 63-68.
21. Лазор В.В. Теоретические и социальные аспекты сущности трудового договора и порядок разрешения споров при невыполнении его условий: Монография. Луганск: Изд-во ВНУ им. В. Даля, 2002. 250 с.
22. Мельник К. До питання трудової правосуб'єктності працівників. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 1. С. 112-115.

23. Менів Л. Випробування під час прийняття на роботу: перспективи розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3 . С. 110-115.
24. Москалик Н. Г. Особливості строкових відносин як виду трудових правовідносин. *Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць*. 2009. Випуск 46. С. 123-130.
25. Пилипенко П. Д. Трудове право України: Академічний курс. К.: Знання, 2004. 536 с.
26. Пилипенко П.Д. Підстави виникнення індивідуальних трудових правовідносин. К.: Т-во "Знання", КОО, 2003. 146 с.
27. Поклонська О. Ю. Форма трудового договору в контексті національного законодавства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2020. Вип. 43. С. 134-137.
28. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
29. Сільченко С., Сербіна Д. Дистанційна праця: сучасний стан і перспективи розвитку правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 93-99.
30. Сільченко С.О. Строковий трудовий договір за законодавством України: поняття, види, умови укладення, зміни та припинення: Монографія. Х.: Золоті сторінки, 2005. 204 с.
31. Таль Л.С. Трудовой договор: Цивилистическое исследование. М.: Статут, 2005. 539с.
32. Теліпко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
33. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
34. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
35. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
36. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
37. Хусточкин А. Контракт у трудовому праві України. *Право України*. - 1995. № 5- 6. С. 17-20
38. Цесарський Ф. А. Реалізація принципу свободи праці у трудовому договорі. Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: *Матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 24-25 вересня 2010 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2010. С. 98-100.
39. Чанишева Г.І.: Значення правильного оформлення трудового договору. *Право України*. 1992. № 7. С. 36-38.

40. Швець Н., Черняченко Д. Електронна форма трудового договору в контексті реформування законодавства про працю. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1 . С.84-89 .

41. Ярчук В. С. Інститут трудового договору: історія становлення та проблеми нормативної структуризації в новому Трудовому кодексі України / Ярчук В. С. // Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: *Матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 24-25 вересня 2010 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2010. С. 193-194.

Тема 7. Підстави та порядок припинення трудового договору

1. Загальні підстави припинення трудового договору.
2. Угода сторін як підстава припинення трудового договору.
3. Припинення трудового договору в результаті закінчення строку його дії.
4. Переведення працівника на інше підприємство, в установу, організацію або перехід на виборну посаду як підстава припинення трудового договору.
5. Розірвання трудового договору внаслідок відмови працівника від переведення на роботу в іншу місцевість разом з підприємством, установою, організацією, а також відмови від продовження роботи у зв'язку зі зміною істотних умов праці.
6. Підстави, передбачені контрактом, як підстава припинення трудового договору.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Теоретичні підходи до визначення поняття «припинення трудового договору».
2. Особливості припинення службово-трудова правовідносин із державними службовцями.
3. Юридичні гарантії права на працю при припиненні трудових правовідносин.
4. Теоретико-правові аспекти розірвання трудового договору з неповнолітнім працівником.
5. Фактори диференціації підстав припинення трудових відносин.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

3. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 року. *Офіційний вісник України*. 2012. № 59. Ст. 2366.
4. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23 грудня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
7. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
8. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.
9. Про трудові книжки працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 р. № 301. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=301-93-%EF>.
10. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму ВСУ від 06.11.1992 № 9. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>.
11. Аврух С.Е. Расторжение трудового договора по советскому трудовому праву : Дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 „ Трудове право, та право соціального забезпечення”. Ташкент, 1953. 245 с.
12. Бойко Н.Д. Порівняльне трудове право. Київ, Видавництво "Атіка", 2007. 191с.
13. Болотіна Н.Б. Трудове право України: Підручник. 5-те вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2008. 860 с.
14. Бочков А.Ф. Расторжение трудового договора. Минск: «Наука и техника», 1971. 213 с.
15. Глазько С.М. Правове регулювання припинення трудового договору: теоретичний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 „ Трудове право, право соціального забезпечення”. Х., 2005. 20 с.
16. Голованова Е.А. Прекращение трудового договора. М. : «Юрид. литература», 1966. 200 с.
17. Гудимов В.Н. Увольнение руководителя предприятия за невыполнение условий контракта. *Государство и право*. 1995. №6. С. 26-28.
18. Гусов К. Н. Основания прекращения трудового договора: учебное пособие. Москва : Всесоюзный юридический заочный институт, 1985. 79 с.
19. Давиденко Г. І. Розгляд судами спорів, пов'язаних з укладанням, зміною і припиненням трудового договору. *Вісн. Верх. Суду України*. 1997. № 3.
20. Дмитренко Ю. П. Трудове право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.

21. Іванов Ю.Ф., Іванова М.В., Кононенко Л.М. Трудове право України. Навч. посіб. /За ред. професора Кононенка Л.М. К.: ВПЦ АМУ. 2012. 304 с.
22. Летич І. Звільнення за угодою сторін та за власним бажанням: відмінності. *Праця і Закон*. 2013. № 3 (159). С. 10-13.
23. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право України. Підручник. Харків: видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2008. 664 с.
24. Прокопенко В.І. Трудове право України: підручник. Х. : Консум, 1998. 480 с.
25. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
26. Тищенко О.В. Правові проблеми укладення, зміни та припинення трудового договору з педагогічними працівниками середніх загальноосвітніх шкіл України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. К., 2002. 204с.
27. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
28. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
29. Трудове право України : Академічний курс : підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. П. Д. Пилипенка. — К.: Концерн “Видавничий дім “Ін Юре”, 2003. 536 с.
30. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
31. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
32. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
33. Трудове право: підруч. / В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. Х. : Право, 2012. 496 с.
34. Трудовое право: в вопросах и ответах: Учеб-справоч. пособие. — 5-е изд., перераб. и доп. Под ред. В.В. Жернакова. Х.: Одиссей, 2007. 664 с.

Тема 8. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника і третіх осіб

1. Припинення трудового договору, укладеного на невизначений строк з ініціативи працівника.
2. Умови припинення трудового договору, укладеного на невизначений строк, з ініціативи працівника з поважних причин.
3. Поважні причини, які можуть бути враховані при розірванні трудового договору з ініціативи працівника.

4. Припинення строкового трудового договору з ініціативи працівника.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Розірвання трудового договору з ініціативи суду як третьої особи.
2. Призов або вступ працівника або власника - фізичної особи на військову службу, направлення на альтернативну (невійськову) службу як підстава розірвання трудового договору.
3. Розірвання трудового договору на вимогу профспілкового органу.
4. Розірвання трудового договору з неповнолітнім на вимогу його батьків або інших осіб.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 р. (із змін і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45 Ст. 397.
4. Про практику розгляду судами трудових спорів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 1992 р. № 9. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92#Text>.
5. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право України: підручник.-3-те вид., перероб. і доп. . Х.: ФІНН, 2010. 751с.
6. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
7. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
8. Трудове право України : підручник. / К. Ю. Мельник. Харків : Дісаплюс, 2014. 480 с.
9. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
10. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
11. Трудове право України в схемах і таблицях: навч. посібник /С.М. Прилипко, О.М.Ярошенко. Х.: ФІНН, 2010. 557с.

12. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
13. Трудове право: підручник/ за ред. В.В. Жернакова. Х.:Право. 2012. 496с.
14. Прилипко С. М. Трудове право України : підруч. 2-ге вид., переробл. і доповн. С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. Х. : ФІНН, 2009. 728 с.
15. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
16. Трудове право України: академічний курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Пилипенко П. Д. та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка. К. : Ін Юре, 2014. 548 с.
17. Трудове право: підручник / В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. Х. : Право, 2012. 496 с.
18. Щотова Ю.М. Професійні спілки як особливий суб'єкт трудового права України: монографія. К.: Генеза, 2014. 360 с.
19. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
20. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
21. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
22. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
23. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.

Тема 9. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця

1. Загальні підстави звільнення працівника за ст. 40 КЗпП України.
2. Поняття прогулу.
3. Критерії невідповідності працівника займаній посаді або виконуваній роботі (п. 2 ч.1 ст. 40 КЗпП України).

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Поняття систематичного невиконанням працівником трудових обов'язків (п. 3 ч.1 ст. 40 КЗпП України)?
2. Доказовість в справах про появу на роботі в нетверезому стані працівника (п. 7 ч.1 ст. 40 КЗпП України).
3. Особливості звільнення неповнолітнього працівника за ініціативою роботодавця.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 року. *Офіційний вісник України*. 2012. № 59. Ст.2366.
4. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23 грудня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року // *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
7. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.
8. Про трудові книжки працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 р. № 301. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=301-93-%EF>.
9. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму ВСУ від 06.11.1992 № 9/ URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>.
10. Бабенко Е. В. Дотримання процедури масового вивільнення як гарантія для працівників *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2019. Вип. 37. С. 108-110.
11. Бережна О.В. Звільнення в зв'язку зі скоєнням аморального проступку та додаткові підстави припинення трудових договорів (контрактів) з педагогічними працівниками. Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: *Матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 24-25 вересня 2010 р. / За ред. В.С. Венедіктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2010. С. 120-124.
12. Бондар О.С. Генезис правового регулювання звільнення працівника за невідповідність займаній посаді. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 3. С. 208-212.
13. Величко Л. Ю. Становлення правового регулювання розірвання договору найму з ініціативи роботодавця. *Публічне право*. 2013. № 1 (9). С. 207-212.
14. Величко Л. Ю. Щодо змін в організації виробництва і праці: трудо-правовий аспект. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С.178-181.

15. Григор'єва Л. Зміни в організації виробництва і праці як підстава для звільнення працівника з ініціативи роботодавця. *Праця і зарплата*. 2000. № 18. С. 12–15.
16. Дмитренко Ю. П. Трудове право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.
17. Зеленський В. М. Теоретичні проблеми припинення трудових правовідносин в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2019. Вип. 37. С. 100-102 .
18. Іоннікова І.А. Правове регулювання розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 „Трудове право, право соціального забезпечення” / І.А. Іоннікова. Х., 2004. 20 с.
19. Конопельцева О.О. Окремі проблеми звільнення працівників за появу на роботі в нетверезому стані. Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: *Матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 24-25 вересня 2010 р. / За ред. В.С. Венедіктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2010. С. 151-154.
20. Кохан В.П. Невідповідність працівників займаній посаді (виконуваній роботі): питання теорії. Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: *Матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 24-25 вересня 2010 р. / За ред. В.С. Венедіктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2010. С. 155-157.
21. Лукашева Н.М. Наслідки невідповідності працівника вимогам до стану здоров'я. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серія «Юридические науки»*. 2009. Том 22 (61). № 1. С. 157-164.
22. Наумець С.О. Зміна організації праці як підстава звільнення працівників. *Вісник господарського судочинства*. 2004. № 4. С. 51-55.
23. Прогонюк Л. Ю. Розірвання трудового договору в разі систематичного порушення працівником трудової дисципліни. *Вісник ЛДУВН ім. Е. О. Дідоренка*. 2011. Спец. вип. № 4. С. 313—342.
24. Прогонюк Л. Ю. Особливості припинення трудового договору за п. 3 ст. 40 Кодексу законів про працю України: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Л. Ю. Прогонюк. К. - 2013 . 20 с.
25. Прудивус О.В. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця за підставами організаційно-правового характеру: Дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 „Трудове право та право соціального забезпечення” / О.В. Прудивус. Х., 2003. 225с.
26. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
27. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.

28. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.

29. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.

30. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.

31. Шишкін В. Звільнення працівників з ініціативи роботодавця / В. Шишкін. *Праця і закон*. 2008. № 11 (107). С. 8-9.

32. Щербина В.І. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця: деякі правові проблеми. *Соціальне право України: науковий збірник* / Черніг. держ. технолог. ун-т, 2012. № 1 (1). С. 41-53.

Тема 10. Поняття робочого часу і його види

1. Поняття робочого часу.
2. Види робочого часу.
3. Режим робочого часу та його види.
4. Надурочна робота.
5. Облік робочого часу.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Правове регулювання робочого часу молоді в конвенціях МОП.
2. Правове регулювання неповного робочого часу в конвенціях МОП.
3. Робочий час, його склад та види у контексті аналізу положень проекту Трудового кодексу України.
4. Теоретичні аспекти поняття робочого часу.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-ІХ. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

3. Про скорочення робочого часу до сорока годин на тиждень: Конвенція МОП № 47, 1935 р. *Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці (1919–1964 р.)*: В 2 т. Женева: Міжнародне бюро праці. Т. 1. С. 230–231.

4. Про скорочення робочого часу: Рекомендація МОП № 116, 1962 р. *Конвенції та рекомендації ухвалені Міжнародною організацією праці (1919–1964 р.)*: В 2 т. Женева: Міжнародне бюро праці. Т.І. С.696–700.

5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
7. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.
8. Бойко М. Д. Трудове право України: навчальний посібник. 3-тє вид., переробл. та допов. К.: Атіка, 2010. 316 с.
9. Болотіна Н. Б. Трудове право України: навч. посібник / Болотіна Н. Б. - К.: Знання, 2008. – 375 с.
10. Венедиктова В. М. Правове регулювання відхилень від нормальної тривалості робочого часу: автореф. дис.... канд. юрид. наук. К., 1999. 166 с.
11. Венедиктова В. М. Правове регулювання неповного робочого часу в умовах ринкової економіки: Науково-практичний посібник . Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. 29 с.
12. Венедиктова В. Регулювання ненормованого робочого часу в умовах ринкової економіки. *Право України*. 1999. № 7. С. 104-106.
13. Гетьманцева Н. Договори про встановлення тривалості та режиму робочого часу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2002. Вип. 4. С. 199 – 206.
14. Гинцбург Л. Я. Проблемы рабочего времени в СССР: Учебник. М.: Юрист, 1968. 250 с.
15. Глазырин В. В. Рабочее время и время отдыха иностранного гражданина. *Право и экономика*. 1998. № 5. С. 64—66.
16. Гончарук В.В. Правове регулювання робочого часу працівників органів внутрішніх справ / В.В. Гончарук // Захист прав людини – європейський вимір України: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, присвяченої 10-річчю УАФТП; м. Севастополь, 6-9 червня 2013 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Севастополь: Українська асоціація фахівців трудового права, Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи НБУ. 2013. С. 31-34.
17. Дараганова Н.В. Особливості регулювання робочого часу екіпажу повітряного судна України / Н.В. Дараганова // *Актуальні проблеми юридичної науки – 2010: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* [«Актуальні проблеми юридичної науки – 2010»], (Київ, 26 листоп. 2010 р.) / За заг. ред. В.К. Матвійчука, Ю.В. Нікітіна, Н.Б. Болотіної / У 2-х частинах. Частина 2. К.: Національна академія управління, 2011. С. 133-136.
18. Дмитренко Ю. П. Трудове право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.
19. Заварза М.Ю. Проблема визначення норми робочого часу в Україні. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2011. Вип. 16. С. 160-163.
20. Кодекс законів про працю України: Науково-практичний коментар. [І. В. Арістова, В. В. Безусий, С. О. Бондар та ін.]; за ред. О. О. Погрібного, М. І. Іншина, І. М. Шопіної. К.: Правова єдність, 2009. 456 с.

21. Козак З. Поєднання договірною та нормативного правового регулювання неповного робочого часу. *Вісник Львівського ун-ту. Серія юридична*. 2000. Вип. 35. С. 335 – 340.
22. Котлярів Є. Скорочення тривалості робочого часу. Права і обов'язки сторін. *Все про бухгалтерський облік*. 1999. № 22. С. 22-25.
23. Котюк В. Робочий час і час відпочинку працівників. *Закон і бізнес*. 1999. №8. С. 14-19.
24. Прокопенко В. І. Робочий час і час відпочинку: історія та сучасність. *Право України*. 1995. № 7. С. 24-29.
25. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
26. Сапсай І. Правомірність застосування надурочних робіт. *Юридичний вісник України*. 2003. № 28. С. 8-13.
27. Світайло П.Ю. Особливості правового регулювання робочого часу в Україні та країнах світу / П.Ю. Світайло // *Захист прав людини – європейський вимір України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю УАФТП; м. Севастополь, 6-9 червня 2013 р.* / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Севастополь: Українська асоціація фахівців трудового права, Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи НБУ. 2013. С. 238-241.
28. Теліпко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
29. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
30. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
31. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
32. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
33. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
34. Юрченко А.А. Правові аспекти регулювання робіт за межами нормальної тривалості робочого часу / А.А. Юрченко // *Правові засади працевлаштування та зайнятості населення в умовах ринкової економіки: матеріали науково-практичної конференції; м. Севастополь, 19-21 травня 2011 р.* / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Севастополь: Українська асоціація фахівців трудового права, Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи Національного банку України, 2011. С. 316-319.

Тема 11. Поняття часу відпочинку і його види

1. Поняття часу відпочинку в правовому та економічному аспектах.
2. Порядок надання та використання перерв для відпочинку та харчування.
3. Залучення працівників до роботи у вихідні дні та порядок компенсації за роботу у ці дні.
4. Відмінність між святковими та неробочими днями.
5. Порядок надання та яка тривалість щорічних відпусток.
6. Порядок надання та яка тривалість додаткових відпусток.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Порядок надання та тривалість соціальних відпусток.
2. Порядок та термін надання творчих відпустокю
3. Перенесення щорічних відпусток.
4. Заміна відпустки грошовою компенсацією.
5. Випадки надання відпусток без збереження заробітної плати.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-ІХ. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.
4. Про затвердження Порядку, тривалості та умов надання щорічних відпусток працівникам, які навчаються у вищих навчальних закладах з вечірньою та заочною формами навчання, де навчальний процес має свої особливості: Постанова КМУ від 28.06.1997 р. № 634. *Офіційний вісник України*. 1997. № 27. Ст. 52.
5. Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам: Постанова КМУ від 14.04.1997 р. № 346. *Офіційний вісник України*. 1997. № 16. Ст. 73.
6. Про затвердження умов, тривалості, порядку надання та оплати творчих відпусток: Постанова КМУ від 19.01.1998 р. № 45. *Офіційний вісник України*. - 1998. № 3. Ст. 105.
7. Рекомендації про порядок надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці: Затверджений наказом Мінпраці та соціальної політики України від 10 жовтня

1997 року № 7. *Людина і праця: Інформаційний бюлетень Міністерства праці та соціальної політики України*. 1997. 12. С. 27-28.

8. Бойко М. Д. Трудове право України: навчальний посібник. 3-тє вид., переробл. та допов. - К.: Атіка, 2010. 316 с.

9. Болотіна Н. Б. Трудове право України: навч. Посібник. К.: Знання, 2008. 375 с.

10. Венедіктов В. С. Правове регулювання часу відпочинку працівників органів внутрішніх справ України: науково-практичний посібник. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 165 с.

11. Гаращенко Л. П. Правове регулювання відпусток за законодавством України. К.: Павлім, 2003. 172 с.

12. Гаращенко Л. П. Становлення і розвиток законодавства про відпустки в Україні. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. 2003. Вип. 14. С. 367-376.

13. Глазырин В. В. Рабочее время и время отдыха иностранного гражданина. *Право и экономика*. 1998. № 5. С. 64—66.

14. Голева Н. Щорічні відпустки: порядок і умови надання. *Юридична газета*. 2005. № 24. С. 5-7

15. Дмитренко Ю. П. Трудове право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.

16. Дмитрієва К. І. Правове регулювання часу відпочинку за законодавством країн із розвинутою економікою. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 195-199.

17. Завгородня В. М. Правове регулювання часу відпочинку в трудовому праві Європейського Союзу та країн-членів. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2011. № 2 (5). С. 1-6.

18. Загоруйко О.Ф. Актуалізація права на відпочинок в сучасних умовах розвитку трудового законодавства в Україні. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2012. Том 25 (64). № 1. С. 231-236.

19. Зубковський В. Компенсація за невикористану відпустку. *Право України*. 1999. № 2. С. 103-104.

20. Помогаєв В. Закон України «Про відпустки» набрав чинності в повному обсязі. *Праця і зарплата*. 1998. № 5. С. 13-15.

21. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.

22. Романець А. Новий Закон України «Про відпустки» - нові запитання. *Юридичний вісник України*. 1997. № 35. С. 3-6.

23. Ситницька О.А. Право на відпочинок та проблеми посилення юридичних гарантій його реалізації. *Університетські наукові записки*. 2007. № 2(22). С. 239-249.

24. Сонін О. Є. Способи захисту права на відпустку судом / Сонін О. Є. // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 52. – с. 35- 41.

25. Сонін О.Є. Судовий захист права на відпустки за трудовим законодавством України. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2008. Том 21 (60). № 1. С. 109-115.

26. Теліпко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: Навч. посіб. За заг. ред. Теліпко В. Е. К.: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.

27. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.

28. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.

29. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.

30. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.

31. Хуторян Н. Проблеми правового регулювання відпусток у проекті Трудового Кодексу України. *Право України*. 2009. № 3. С. 35-40.

32. Яблонівська Г.Г. Деякі питання щодо надання відпусток працівникам із сімейними обов'язками. Трудове право в контексті розбудови громадянського суспільства: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*; м. Путивль, 14-16 червня 2012 р. / За ред. проф. В.С. Венедіктова. – Путивль: Українська асоціація фахівців трудового права, Сумський національний аграрний університет, Путивльський коледж Сумського національного аграрного університету. 2012. С. 230-234.

33. Яблонівська Г.Г. Особливості правового регулювання часу відпочинку осіб із сімейними обов'язками. Захист прав людини – європейський вимір України: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, присвяченої 10-річчю УАФТП; м. Севастополь, 6-9 червня 2013 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Севастополь: Українська асоціація фахівців трудового права, Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи НБУ. 2013. С. 264-266.

Тема 12. Поняття оплати праці і її правове регулювання

1. Поняття юридичного та економічного змісту заробітної плати.
2. Норма праці та її види.
3. Види відрядної системи оплати праці.
4. Критерії встановлення надбавок до заробітної плати.
5. Порядок розподілу заробітку між членами бригади (при бригадному підряді).

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Сутність методів регулювання оплати праці.
2. Порядок оплати праці при сумісництві та суміщенні професій і тимчасовому заміщенні.
3. Порядок оплати надурочної роботи.
4. Порядок оплати роботи у святкові на неробочі дні.
5. Порядок виплати заробітної плати.
6. Омеження щодо відрахувань із заробітної плати.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 року. *Офіційний вісник України*. - 2012. № 59. Ст. 2366.
4. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23 грудня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
7. Про Державний бюджет України на 2014 рік: Закон України від 16.01.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 8. Ст. 230.
8. Про Концепцію дальшого реформування оплати праці в Україні: Указ Президента України від 25 грудня 2000 року № 1375/2000. *Офіційний вісник України*. 2000. № 52. Ст. 2257.
9. Про практику застосування судами законодавства про оплату праці: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 № 13. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0013700-99>.
10. Бабынина Л. Какая модель оплаты труда актуальна для России? *Человек и труд*. 2007. № 8. С. 65-67.
11. Бойко М. Д. Трудове право України: навчальний посібник. 3-тє вид., переробл. та допов. К.: Атіка, 2010. 316 с.
12. Болотіна Н. Б. Трудове право України: підручник. 5-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 860 с.
13. Вакарюк Л. Роль заохочень та пільг у правовому стимулюванні працівників. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 95-100.
14. Валецька О. В. Аналіз структурних особливостей заробітної плати в трудовому праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 6. С. 107-110.

15. Гальченко О.С. Пріоритетні задачі правового регулювання оплати праці в Україні. *Форум права*. 2010. № 2. С. 89-92.
16. Дячун О. В. Організація, нормування та оплата праці: Навчальний посібник. Львів: Видавництво «Афіша», 2001. 220 с.
17. Іляш О.І., Дошак М.В. Соціально-економічні засади оплати праці в Україні та за її межами. *Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць*. Львів: НЛТУ України. 2007. Вип. 17.4. С. 165-168.
18. Кір'ян Т. Проблемні питання реформування оплати праці в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2003. № 2. С. 32-36.
19. Кодекс законів про працю України: Науково-практичний коментар / В. Г. Ротань, І. В. Зуб, В. С. Стичинський. К., 2005. 976 с.
20. Маринич Л.В. Правовий екскурс щодо проблем реформування інституту оплати праці. *Форум права*. 2011. № 1. С. 617-623.
21. Никифоров А., Лубков А. Основные направления реформирования заработной платы. *Экономист*. 1999. № 4. С. 41-48.
22. Пижова М. О. Особливості класифікацій юридичних гарантій реалізації прав на справедливу оплату праці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2020. Вип. 46. С. 134-137.
23. Пилипенко П. П., Бурак В. Я., Козак З. Я. Трудове право України: Академічний курс. К.: Знання, 2004. 536 с.
24. Процевський О. Окремі питання захисту права на заробітну плату в судовому порядку. *Право України*. 2008. № 2. С. 64-69.
25. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
26. Селецький О.В. Проблеми правового регулювання оплати праці в сучасних умовах. Актуальні проблеми регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення: *Тези доповідей та наукових повідомлень учасників III Міжнародної науково-практичної конференції, 7-8 жовтня 2011 р.* / За ред. к.ю.н., доц. В.В. Жернакова. Харків: Кросроуд, 2011. С. 298-300.
27. Сімугіна Я. В. Методи регулювання заробітної плати на сучасному етапі (правові проблеми) : монографія. К. : Київськ. ун-т права НАН України, 2009. 176 с.
28. Сінокоп Д.С. Проблеми та напрямки реформування оплати праці працівників бюджетної сфери. *Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету (економічні науки)*. 2010. Випуск 18 (частина I). С. 126-129.
29. Теліпко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпко В. Е. К.: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
30. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
31. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.

32. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.

33. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.

34. Філіпповський В.М., Єфремова Ю.А. Вплив стимулювання праці державних службовців на ефективність діяльності органів виконавчої влади. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. – 2011. № 17. С. 26-32.

35. Шило Ж. С., Поліщук О.Ю. Проблеми заробітної плати та вартості робочої сили в Україні. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць*: Випуск XVI, № 1. Київ, СЕУ / Рівне, НУВГП, 2010. С. 422-431.

36. Шимановська Р.М. Удосконалення механізмів державного та договірної регулювання системи оплати праці на основі досвіду західних країн. *Державне управління: теорія та практика*. 2010. № 2. С. 98-105.

37. Шульгінова Л.А. Науково-теоретичні аспекти регулювання оплати праці. *Державне будівництво*. 2011. № 2. С. 56-67.

Тема 13. Гарантійні і компенсаційні виплати

1. Поняття гарантійних і компенсаційних виплат.
2. Гарантійні виплати під час виконання державних або громадських обов'язків.
3. Компенсаційні виплати при службових відрядженнях.
4. Компенсаційні виплати при переїзді в іншу місцевість.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Гарантійні виплати пов'язані з реалізацією права на освіту, безкоштовну професійну підготовку.
2. Гарантійні виплати пов'язані з реалізацією права на відпочинок і охорону здоров'я.
3. Гарантійні доплати, їхні види.
4. Компенсаційні виплати за невиданий спеціальний одяг і спеціальне взуття.
5. Компенсаційні надбавки та амортизаційні виплати.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності: Закон України від 22 червня 2012 року. *Офіційний вісник України*. - 2012. № 59. Ст. 2366.
4. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23 грудня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
7. Про Державний бюджет України на 2014 рік: Закон України від 16.01.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 8. Ст. 230.
8. Про Концепцію дальшого реформування оплати праці в Україні: Указ Президента України від 25 грудня 2000 року № 1375/2000. *Офіційний вісник України*. 2000. № 52. Ст. 2257.
9. Про практику застосування судами законодавства про оплату праці: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 № 13. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0013700-99>.
10. Бабынина Л. Какая модель оплаты труда актуальна для России? *Человек и труд*. 2007. № 8. С. 65-67.
11. Бойко М. Д. Трудове право України: навчальний посібник. 3-тє вид., переробл. та допов. К.: Атіка, 2010. 316 с.
12. Болотіна Н. Б. Трудове право України: підручник. 5-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 860 с.
13. Вакарюк Л. Роль заохочень та пільг у правовому стимулюванні працівників. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 95-100.
14. Валецька О. В. Аналіз структурних особливостей заробітної плати в трудовому праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 6. С. 107-110.
15. Гальченко О.С. Пріоритетні задачі правового регулювання оплати праці в Україні. *Форум права*. 2010. № 2. С. 89-92.
16. Дячун О. В. Організація, нормування та оплата праці: Навчальний посібник. Львів: Видавництво «Афіша», 2001. 220 с.
17. Іляш О.І., Дошак М.В. Соціально-економічні засади оплати праці в Україні та за її межами. *Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць*. Львів: НЛТУ України. 2007. Вип. 17.4. С. 165-168.
18. Кір'ян Т. Проблемні питання реформування оплати праці в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2003. № 2. С. 32-36.
19. Кодекс законів про працю України: Науково-практичний коментар / В. Г. Ротань, І. В. Зуб, В. С. Стичинський. К., 2005. 976 с.
20. Маринич Л.В. Правовий екскурс щодо проблем реформування інституту оплати праці. *Форум права*. 2011. № 1. С. 617-623.

21. Никифоров А., Лубков А. Основные направления реформирования заработной платы. *Экономист*. 1999. № 4. С. 41-48.
22. Пижова М. О. Особливості класифікацій юридичних гарантій реалізації прав на справедливую оплату праці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2020. Вип. 46. С. 134-137.
23. Пилипенко П. П., Бурак В. Я., Козак З. Я. Трудове право України: Академічний курс. К.: Знання, 2004. 536 с.
24. Процевський О. Окремі питання захисту права на заробітну плату в судовому порядку. *Право України*. 2008. № 2. С. 64-69.
25. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
26. Селецький О.В. Проблеми правового регулювання оплати праці в сучасних умовах. Актуальні проблеми регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення: *Тези доповідей та наукових повідомлень учасників III Міжнародної науково-практичної конференції, 7-8 жовтня 2011 р.* / За ред. к.ю.н., доц. В.В. Жернакова. Харків: Кросроуд, 2011. С. 298-300.
27. Сімугіна Я. В. Методи регулювання заробітної плати на сучасному етапі (правові проблеми) : монографія. К. : Київськ. ун-т права НАН України, 2009. 176 с.
28. Сінокоп Д.С. Проблеми та напрямки реформування оплати праці працівників бюджетної сфери. *Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету (економічні науки)*. 2010. Випуск 18 (частина I). С. 126-129.
29. Теліпко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпко В. Е. К.: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
30. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
31. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
32. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
33. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
34. Філіпповський В.М., Єфремова Ю.А. Вплив стимулювання праці державних службовців на ефективність діяльності органів виконавчої влади. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. – 2011. № 17. С. 26-32.
35. Шило Ж. С., Поліщук О.Ю. Проблеми заробітної плати та вартості робочої сили в Україні. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць*: Випуск XVI, № 1. Київ, СЕУ / Рівне, НУВГП, 2010. С. 422-431.

36. Шимановська Р.М. Удосконалення механізмів державного та договірною регулювання системи оплати праці на основі досвіду західних країн. *Державне управління: теорія та практика*. 2010. № 2. С. 98-105.

37. Шульгінова Л.А. Науково-теоретичні аспекти регулювання оплати праці. *Державне будівництво*. 2011. № 2. С. 56-67.

Тема 14. Дисципліна праці. Трудовий розпорядок і його правове регулювання

1. Поняття трудової дисципліни та методи її забезпечення.
2. Правова основа регулювання питань трудової дисципліни.
3. Трудовий розпорядок на підприємствах, в установах і організаціях та його правове регулювання.
4. Правила внутрішнього трудового розпорядку - основний акт локального характеру, покликаний забезпечити трудову дисципліну.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Правил внутрішнього трудового розпорядку на підприємстві, установі, організації.
2. Заохочення за успіхи в роботі як метод забезпечення дисципліни праці.
3. Порядок застосування заохочень.
4. Юридична відповідальність за порушення трудової дисципліни.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 р. (із змін та доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
4. Про практику розгляду судами трудових спорів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 1992 р. № 9. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92#Text>.
5. Жигалкін П. І. Судова практика та її значення для регулювання відносин у сфері праці : моногр. / П. І. Жигалкін, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. Х. : ФІНН, 2008. 544 с.
6. Іншин М. І. Правове регулювання службово-трудова відносин в Україні : моногр. Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 337 с.
7. Прилипко С. М. Трудове право України : підруч. 2-ге вид., переробл. і доповн. С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. Х. : ФІНН, 2009. 728 с.

8. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право України: підручник.-3-те вид., перероб. і доп. . Х.: ФІНН, 2010. 751с.
9. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
10. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
11. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
12. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
13. Трудове право України : підручник. / К. Ю. Мельник. Харків : Дісаплюс, 2014. 480 с.
14. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
15. Трудове право України в схемах і таблицях: навч. посібник /С.М. Прилипко, О.М.Ярошенко. Х.: ФІНН, 2010. 557с.
16. Трудове право України: академічний курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Пилипенко П. Д. та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка. К. : Ін Юре, 2014. 548 с.
17. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
18. Трудове право: підручник / В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М.Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. Х. : Право, 2012. 496 с.
19. Трудове право: підручник/ за ред. В.В. Жернакова. Х.:Право. 2012. 496 с.

Тема 15. Дисциплінарна відповідальність

1. Поняття дисциплінарної відповідальності.
2. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності.
3. Види дисциплінарних стягнень та порядок їх застосування.
4. Загальна дисциплінарна відповідальність.
5. Спеціальна дисциплінарна відповідальність.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Функціональний аналіз дисциплінарного звільнення як санкції трудового права.
2. Особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців.
3. Проблеми відповідальності у трудовому праві.

4. Відповідальність за порушення трудової дисципліни згідно із законодавством зарубіжних країн.

5. Судова практика щодо поновлення на роботі звільнених за порушення трудової дисципліни.

6. Дисциплінарна влада роботодавця: поняття та значення в умовах ринкових відносин.

7. Дисциплінарна відповідальність як стимулюючий захід ефективної трудової діяльності.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-ІХ. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

3. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22 лютого 2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 29. – Ст. 245.

4. Про Дисциплінарний статут митної служби України: Закон України від 6 вересня 2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 42. Ст. 467.

5. Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту: Закон України від 5 березня 2009 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 29. Ст. 398.

6. Про Дисциплінарний статут Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України від 4 вересня 2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 9. Ст. 114.

7. Про затвердження Дисциплінарного статуту прокуратури України : Постанова Верховної Ради України від 6 листопада 1991 р., № 1796-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 4. Ст. 15.

8. Адушкин Ю. С. Дисциплінарне виробництво в СРСР. Саратов, 1986. 128 с.

9. Андрушко А. В. Основні проблеми загальної дисциплінарної відповідальності у трудовому праві. *Держава і право: збірник наукових праць. Юрид. і політ. науки*. 2007. Вип. 37. С. 371-377.

10. Андрушко А. В. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності. *Держава і право: збірник наукових праць. Юрид. і політ. науки*. 2008. Вип. 41. С. 380-385.

11. Бойко М. Д. Трудове право України: навчальний посібник. 3-тє вид., переробл. та допов. К.: Атіка, 2010. 316 с.

12. Болотіна Н. Б. Трудове право України: підручник. 5-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 860 с.

13. Бородін І. Дисциплінарна відповідальність та дисциплінарне провадження. *Право України*. 2006. № 12. С. 93-97.

14. Вапнярчук Н.М. Актуальні питання дисциплінарної відповідальності державних службовців в Україні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 100-104.
15. Вапнярчук Н.М. Деякі питання дисциплінарної відповідальності працівників дипломатичної служби. *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Випуск 56. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. С. 267-271.
16. Дмитренко Ю. П. Трудове право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.
17. Коваленко К. В. Загальна та спеціальна дисциплінарна відповідальність. *Форум права*. 2008. № 2. С. 231-236.
18. Ковригін В.С. Дисциплінарна відповідальність у трудовому праві. автореферат дис. на здобуття наукового ступеня канд. юр. наук. К., 2013. 20 с.
19. Кохан В. П. Особливості дисциплінарної відповідальності суддів. Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: *Матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 24-25 вересня 2010 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2010. С. 157-160.
20. Макаренко Ю.В. До питання дисциплінарної відповідальності працівників дипломатичної служби. *Актуальні проблеми права: теорія і практика. Збірник наукових праць*. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. 2011. №22. С. 394-400.
21. Пилипенко П. Д., Бурак В. Я., Козак З. Я. Трудове право України: Академічний курс / Пилипенко П. Д., Бурак В. Я., Козак З. Я. К.: Знання, 2004. 536 с.
22. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
23. Селецький О. В. Деякі аспекти дисциплінарної відповідальності у трудовому праві. Актуальні проблеми юридичної науки – 2010: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції* [«Актуальні проблеми юридичної науки – 2010»], (Київ, 26 листоп. 2010) / За заг. Ред. В.К. Матвійчика, Ю.В. Нікітіна, Н.Б. Болотіної / У 2-х частинах. Частина 2. К.: Національна академія управління, 2011. С. 125-127.
24. Селецький О. В. Дослідження дисциплінарного проступку як підстави дисциплінарної відповідальності. Протиправна поведінка: погляд крізь призму юридичної науки: *матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції* / За заг. ред. І.Г. Богатирьова. Ніжин: Видавець ПП Лисенко, 2012. С. 159-162.
25. Селецький О. В. Правове регулювання дисциплінарної відповідальності дипломатичних працівників за законодавством України. Захист прав людини – європейський вимір України: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, присвяченої 10-річчю УАФТП; м. Севастополь, 6-9 червня 2013 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Севастополь: Українська асоціація фахівців трудового права, Севастопольський

інститут банківської справи Української академії банківської справи НБУ. 2013. С. 90-94.

26. Селецький О. В. Спеціальна дисциплінарна відповідальність суддів. *Вісник Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці (серія Право. Економіка. Соціальна робота. Гуманітарні науки): щоквартальний науковий збірник*. 2008. № 1. С. 64-71.

27. Скачкова Г. С. Проблемы ответственности в сфере труда (Обзор материалов научно-практической конференции). *Государство и право*. – 2007. - № 7. С. 114-117.

28. Сыроватская Л. А. Ответственность за нарушение трудового законодательства. М.: Юрист, 1990. 246 с.

29. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.

30. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.

31. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.

32. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.

33. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.

34. Труханов В. А. Щодо дисциплінарної відповідальності працівників державних органів (порівняльно-правовий аналіз). *Форум права*. 2010. № 3. С. 427-433.

35. Хуторян Н. М. Проблеми правового регулювання дисциплінарної відповідальності працівника у новому Трудовому кодексі України. *Держава і право: збірник наукових праць. Юрид. і політ. науки*. 2003. Вип. 21. С. 405-410.

Тема 16. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору

1. Умови та підстави матеріальної відповідальності у трудовому праві.
2. Відмінність матеріальної відповідальності у трудовому праві відрізняється від майнової відповідальності у цивільному праві.
3. Випадки повної матеріальної відповідальності працівника.
4. Правове регулювання колективної (бригадної) матеріальної відповідальності.
6. Підвищена матеріальна відповідальність: поняття та стуність.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Поняття матеріальної відповідальності роботодавця.

2. Особливості притягнення роботодавця до матеріальної відповідальності.
3. Особливості відшкодування моральної шкоди працівникові.
4. Докази вини роботодавця при заподіянні матеріальної відповідальності працівникові.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
4. Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей: Закон України від 6 червня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 22. Ст. 173.
5. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
6. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року (в редакції від 21.11.02). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2694-12>.
7. Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 р. № 116. *Урядовий кур'єр* від 01 лютого 1996 року.
8. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29 грудня 1992 року № 14. *Галицькі контракти*. 2008. № 29. С. 288-290.
9. Про затвердження Переліку робіт, при виконанні яких може запроваджуватися колективна (бригадна) матеріальна відповідальність, умови її застосування і Типового договору про колективну (бригадну) матеріальну відповідальність: Наказ Міністерства праці України від 12 травня 1996 року № 43. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0286-96>.
10. Белинский Е. С. Материальная ответственность рабочих и служащих. Киев-Донецк: Вища школа, 1984. 168 с.
11. Богомаз Г. Л. Однорідність матеріальної відповідальності сторін трудового договору. *Судова апеляція*. 2006. № 4. С. 112-116.
12. Болотіна Н. Б. Трудове право України: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 375 с.

13. Венедиктов В. С. Трудовое право Украины: Учебное пособие для юридических высших учебных заведений. Х.: Консум, 2004. 368 с.
14. Відшкодування матеріальної і моральної шкоди та компенсаційні виплати: нормативні акти, роз'яснення, коментарі. Відп. редактор П. І. Шевчук. К.: Юрінком Інтер, 1998. 928с.
15. Жарков Г. М. Трудове право України: Підручник. К.: Ленвіт, 2007. 428 с.
16. Кравцов Д.М. До питання про звільнення працівників від повної матеріальної відповідальності. Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: *Матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 24-25 вересня 2010 р. / За ред. В.С. Венедіктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2010. С. 201-204.
17. Мироненко В.П. Поняття матеріальної відповідальності працівників у трудовому праві. *Юридична наука*. 2012. №1 С. 52-58.
18. Прилипко С.М. До питання матеріальної відповідальності сторін трудового договору. *Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб.* / Відп. ред. В.Я Тацій. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2009. Вип. 100. С. 155-164.
19. Прокопенко В. І. Трудове право України: Підручник. Видання третє, перероб. та доповн. Х.: Консум, 2002. 528 с.
20. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
21. Сергеев В. И. Материальная ответственность подотчетного лица: практические рекомендации. *Право и экономика*. 1998. № 3. С. 68-73.
22. Стависский П. Р. Проблемы материальной ответственности в советском трудовом праве. Киев-Одесса: Вища школа, 1982. 246 с.
23. Стичинський Б. С., Зуб І. В., Ротань В. Г. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. К.: Видавництво А.С.К., 2000. 682с.
24. Ткалич Ю.В. Обмежена матеріальна відповідальність працівників за трудовим договором. Актуальні проблеми юридичної науки – 2010: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції* [«Актуальні проблеми юридичної науки – 2010»], (Київ, 26 листоп. 2010) / За заг. Ред. В.К. Матвійчика, Ю.В. Нікітіна, Н.Б. Болотіної / У 2-х частинах. Частина 2. К.: Національна академія управління, 2011. С. 101-103.
25. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
26. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
27. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.

28. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.

29. Урда М.Н. Проблемы определения порядка и основания привлечения к ответственности работников за причинение ущерба работодателю в результате недостачи. Захист прав людини – європейський вимір України: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, присвяченої 10-річчю УАФТП; м. Севастополь, 6-9 червня 2013 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. – Севастополь: Українська асоціація фахівців трудового права, Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи НБУ. 2013. С. 191-195.

30. Хайнус О.І. Поняття матеріальної відповідальності працівників у трудовому праві. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 410-414.

31. Хуторян Н. М. Реформування трудового законодавства про матеріальну відповідальність. *Держава і право: збірник наукових праць. Юрид. і політ. науки*. 2006. Випуск 33. С. 231-234.

32. Хуторян Н. М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. 264 с.

33. Черкасов О.В. Щодо проблеми застосування колективної (бригадної) матеріальної відповідальності працівників. Захист прав людини – європейський вимір України: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, присвяченої 10-річчю УАФТП; м. Севастополь, 6-9 червня 2013 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Севастополь: Українська асоціація фахівців трудового права, Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи НБУ. 2013. С. 254-258.

Тема 17. Поняття охорони праці і її організація на підприємствах, в установах, організаціях

1. Економічне та соціальне значення охорони праці.
2. Основні принципи державної політики України в галузі охорони праці.
3. Поняття управління охороною праці.
4. Служба охорони праці на підприємстві. Комісія з питань охорони праці підприємства.
5. Навчання та перевірка знань з питань охорони праці.
6. Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Охорона праці в контексті розбудови громадянського суспільства.
2. Правові проблеми в сфері забезпечення безпеки працюючих та шляхи їх вирішення.
3. Співвідношення понять «охорона праці», «техніка безпеки», «виробнича санітарія» у трудовому праві.

4. Напрямки правового регулювання охорона праці в конвенціях МОП.
5. Правове регулювання охорони праці в Російській Федерації.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-ІХ. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34-35. Ст. 458.
4. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року (в редакції від 21.11.02). URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2694-12>.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
6. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23 вересня 1999 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 46. Ст. 403.
7. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2012-2016 роки: Розпорядження КМУ від 31.08.2011 № 889-р. *Офіційний вісник України*. 2011. № 72. Ст. 2717.
8. Про затвердження Типового положення про комісію з питань охорони праці підприємства: Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.03.2007 № 55. *Офіційний вісник України*. 2007. № 26. Ст. 1069.
9. Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15. *Офіційний вісник України*. 2005. № 8. Ст. 455.
10. Амелічева Л. Проблеми формальної визначеності права працівника на безпеку праці. *Юридична Україна*. 2010. № 10. С. 88-93.
11. Болотіна Н. Б. Трудове право України: підручник. 5-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 860 с.
12. Гогіташвілі Г. Г., Лапін В. М. Основи охорони праці: Навч. посіб. 4-те вид., випр. і доп. К.: Знання, 2008. 302 с.
13. Грибан В. Г., Негодченко О. В. Охорона праці: навч. посібник (для студ. вищ. навч. закл.). К.: Центр учбової літератури, 2009. 280 с.
14. Дмитренко Ю. П. Трудове право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.

15. Дрозд І., Дрозд М., Семко О. Втрати держави внаслідок виробничого травматизму зі смертельними наслідками. *Україна: аспекти праці*. 2006. № 5. С. 23-29.

16. Івчук Ю.Ю. Медичний огляд працівників як умова забезпечення безпечних і здорових умов праці. Трудове право в контексті розбудови громадянського суспільства: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*; м. Путивль, 14-16 червня 2012 р. / За ред. проф. В.С. Венедіктова. – Путивль: Українська асоціація фахівців трудового права, Сумський національний аграрний університет, Путивльський коледж Сумського національного аграрного університету. 2012. С. 106-111.

17. Караченцев С.Ю. Про участь роботодавця у розслідуванні професійних захворювань. Захист прав людини – європейський вимір України: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, присвяченої 10-річчю УАФТП; м. Севастополь, 6-9 червня 2013 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Севастополь: Українська асоціація фахівців трудового права, Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи НБУ. 2013. С. 226-229.

18. Коляда Т. А. Правове регулювання охорони праці // Правові засади працевлаштування та зайнятості населення в умовах ринкової економіки: *матеріали науково-практичної конференції*; м. Севастополь, 19-21 травня 2011 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Севастополь: Українська асоціація фахівців трудового права, Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи Національного банку України, 2011. С. 202-205.

19. Мірошніченко О. Проблеми правового регулювання охорони праці на сучасному етапі. *Юридична Україна*. 2009. № 1. С. 78-81.

20. Мірошніченко О.А. Правове регулювання охорони праці працівників на сучасному етапі. Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: *Матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 24-25 вересня 2010 р. / За ред. В.С. Венедіктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2010. С. 204-208.

21. Реус О.С. Правові проблеми в сфері забезпечення безпеки працюючих та шляхи їх вирішення. Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: *Матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 24-25 вересня 2010 р. / За ред. В.С. Венедіктова. – Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2010. – С. 208-212.

22. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.

23. Романенко Н. В. Особливості вдосконалення навчання з питань охорони праці в Україні. *Проблеми охорони праці в Україні: Збірник наукових праць*. 2010. Вип. 18. С. 53-58.

24. Селецький О. В. Причини виробничого травматизму та заходи щодо їх попередження й усунення. *Вісник Чернігівського державного інституту права*,

соціальних технологій та праці (серія Право. Економіка. Соціальна робота. Гуманітарні науки). 2011. № 1. С. 66-69.

25. Селецький О. В. Проблеми правового регулювання безпечних і нешкідливих умов праці. Проблеми правового забезпечення інтересів суб'єктів трудового права в умовах реформування трудового законодавства: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, 30 вересня-1 жовтня 2011 року / За ред. к.ю.н., доц. А.В. Андрушко, к.ю.н. О.А. Ситницької. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2011. С. 179-181.

26. Смірнова О.О. Охорона праці як інститут сучасного трудового права. *Соціальне право України: науковий збірник*. 2012. № 1 (1). С. 122-129.

27. Сыроватская Л. А. Трудовое право : учебник. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Юристъ, 1998. 549 с.

28. Таран О. Особливості дослідження особи, яка вчинила порушення вимог законодавства про охорону праці. *Вісник прокуратури*. 2010. № 10. С. 115-118.

29. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.

30. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.

31. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.

32. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.

33. Трудове право України. Академічний курс : підручник / А. Ю. Бабаскін та ін.; за заг. ред. Н. М. Хуторян. К. : А.С.К., 2004. 608 с.

34. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.

35. Хныкин Г.В. Правовые проблемы охраны труда и защиты интересов российских работников. Проблеми правового забезпечення інтересів суб'єктів трудового права в умовах реформування трудового законодавства: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, 30 вересня-1 жовтня 2011 року / За ред. к.ю.н., доц. А.В. Андрушко, к.ю.н. О.А. Ситницької. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2011. С. 24-28.

36. Чистолинова Е.С., Реус Л.Е. Проблемы охраны труда в современном мире. Захист прав людини – європейський вимір України: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, присвяченої 10-річчю УАФТП; м. Севастополь, 6-9 червня 2013 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. Севастополь: Українська асоціація фахівців трудового права, Севастопольський інститут банківської справи Української академії банківської справи НБУ. 2013. С. 199-201.

37. Чистолінова О.С. Охорона праці в контексті розбудови громадянського суспільства. Трудове право в контексті розбудови громадянського суспільства: *матеріали міжнародної науково-практичної конференції*; м. Путивль, 14-16 червня 2012 р. / За ред. проф. В.С. Венедіктова. Путивль: Українська асоціація фахівців трудового права, Сумський національний аграрний університет, Путивльський коледж Сумського національного аграрного університету. 2012. С. 64-66.

Тема 18. Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю

1. Зміст нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю.
2. Органи здійснюють державний нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю та охорону праці.
3. Поняття та загальна характеристика діяльності Державної служби України з питань праці.
4. Поняття та загальні засади діяльності Державної інспекції ядерного регулювання України.
5. Повноваження Державної інспекції ядерного регулювання України у сфері нагляду і контролю за додержанням законодавства про охорону праці.
6. Поняття і правовий статус Державної санітарно-епідеміологічної служби України.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Поняття, правовий статус та основні завдання Державної служби України з надзвичайних ситуацій.
2. Структура Державної служби України з надзвичайних ситуацій.
3. Порядок проведення планових (позапланових) перевірок щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.
4. Основні методи роботи при здійсненні нагляду за охороною праці.
5. Повноваження профспілкових органів при здійсненні ними контролю за дотриманням законодавства про працю.
6. Віповідальність за порушення законодавства про працю та охорону праці.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

3. Бабкова В.С. Организационно-правовые проблемы контроля в прокурорской деятельности. Х.: Легас, 2001. 176 с.
4. Баклан О. Контрольна наглядова діяльність у сфері охорони праці: окремі питання. *Право України*. 2000. № 10. С. 69-72.
5. Біла Г. Проблеми реалізації державної політики нагляду за дотриманням законодавства про працю. *Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління*. Х. : Вид-во “ДокНаукДержУпр”, 2012. № 1(9). С. 135-139.
6. Біла Г.М. Діяльність інспекцій праці за кордоном: досвід для України. *Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління*. Х.: Вид-во “ДокНаукДержУпр”, 2011. № 3 (7). С. 122-126.
7. Болотіна Н.Б. Трудове право України: підруч. 5–те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 860с.
8. Волохов О. С. Контроль за дотриманням міжнародно-правових актів у сфері праці: сучасний стан та перспективи. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 203-207.
9. Гусаров В., Руденко М. Контролюючі органи і прокурорський нагляд. *Право України*. 1995. № 1. С. 17-19.
10. Данилова В. Державний нагляд у сфері праці. *Справочник кадровика*. 2005. № 20. С. 33-36.
11. Журавська І. Працезахоронні перевірки роботодавців: процедура і санкції. *Бізнес*. 2006. № 48. 27 листопада.
12. Замченко А. О. Принципи нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец.12.00.05 / А. О. Замченко ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2008. 20 с.
13. Коняхин Л.Г. Надзор и контроль за соблюдением законодательства о труде. М.: Юрид. лит., 1982. 218 с.
14. Костилова Т.І. Суб'єкти контролю за дотриманням законодавства про працю. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. №25. С. 349-356.
15. Куральов С.П. Чи порушують на місцях трудове законодавство. // *Праця і зарплата*. 1998. № 17. С.1-2.
16. Лось В. Додержання трудових прав працівників- запорука соціального спокою в колективі. *Справочник кадровика*. 2006. № 7. С. 5- 6.
17. Мельник А. С. Нагляд та контроль за дотримання трудового законодавства в Україні. *Форум права*. 2011. № 1. С. 640–644.
18. Панасюк О. Правове регулювання локальної контрольно-наглядової діяльності. *Право України*. 2008. № 2. С. 90–94.
19. Панасюк О.Т. Контроль та нагляд як функція трудового права. *Право України*. 2007. № 2. С. 108–112.
20. Подгорна Г.В. До питання застосування статті 15 Закону України «Про оплату праці» під час здійснення нагляду та контролю за дотриманням трудового законодавства. *Форум права*. 2012. № 3. С. 558-562.

21. Подгорна Г.В. Щодо системної організації діяльності органів нагляду та контролю за дотриманням трудового законодавства. *Форум права*. 2010. № 4. С. 731–735.
22. Попович Є. М. Нагляд і контроль за дотриманням трудового законодавства України: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.05 / Попович Є. М. Х. 2003. 192 с.
23. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
24. Ріхтховен, фон В. Інспекція праці: Введення в професію. Женева, Міжнародне бюро праці, 2002. 411с.
25. Ротань В.Г., Зуб І. В, Стичинський Б.С. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю. Восьме видання. К.:2007. 943 с.
26. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
27. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
28. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
29. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
30. Трудове право України: Академ. курс: підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / [П.Д. Пилипенко, В.Я. Буряк, З.Я. Козак та ін.]; за ред. П.Д. Пилипенка. 3. вид., переробл. та доп. К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2007. 536с.
31. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
32. Федоренко М. Контроль за станом охорони праці на підприємстві у зразках документів. *Довідник спеціаліста з охорони праці*. 2010. №. 4. С. 17-36.
33. Чудовський В. І. Громадський контроль за додержанням законодавства по забезпеченню належних, безпечних і здорових умов праці. *Форум права*. 2011. № 4. С. 807–812.

Тема 19. Індивідуальні трудові спори і порядок їх вирішення

1. Загальний порядок вирішення індивідуальних трудових спорів та проблеми його вдосконалення в умовах ринкових відносин.
2. Правовідносини, які виникають при вирішення трудових спорів: загальна характеристика.
3. Принципи розгляду трудових спорів.
4. Підготовка справи про розгляд індивідуального трудового спору до судового розгляду.

5. Причини виникнення індивідуальних трудових спорів.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Порядок виконання рішень КТС.
2. Нормативні акти, що регулюють трудові процесуальні відносини щодо вирішення трудових спорів.
3. Порядок створення комісії по трудових спорах та порядок її роботи.
4. Повноваження КТС.
5. Трудові спори що розглядаються безпосередньо судом.
6. Момент виникнення індивідуального трудового спору.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45. Ст. 397.
4. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму ВСУ від 06.11.1992 № 9. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>.
5. Андріїв В.М., Ізарова І.О. Трудові спори: навчальний посіб. / Андріїв В.М., Ізарова І.О. Чернігів: Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. 236 с.
6. Бойко М. Д. Трудове право України: навч. посібник. Курс лекцій. К.: «Олан», 2002. 335 с.
7. Болотіна Н. Б. Трудове право України: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 375 с.
8. Грузінова Л.П. Трудові спори: Навч. посіб. К.: МАУП, 2002. 104 с.
9. Давиденко Г. Зміни порядку розгляду індивідуальних трудових спорів. *Право України*. 1992. № 9. С. 12—15.
10. Давиденко Г. І. Розгляд судами спорів, пов'язаних з укладенням, зміною і припиненням трудового договору. *Вісник Верховного Суду України*. 1997. № 3. С. 35-36.
11. Дмитренко Ю. П. Трудове право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.
12. Жигалкін П.І., Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Судова практика та її значення для регулювання відносин у сфері праці: монографія. Х.: ФІНН, 2008. 541с.
13. Коссак С. М. Вирішення трудових спорів судом. Львів: Світ, 1998. 32 с.

14. Лазор В. Поняття трудових спорів, конфліктів та їх позовний і непозовний характер. *Право України*. 2002. № 7. С. 89-94.
15. Маркіна Т. Щодо способів захисту прав за законодавством України про працю. *Право України*. 2002. №2. С. 53-57.
16. Мельник В. До характеристики підстав розгляду трудових спорів у судовому порядку. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12 . С. 140 - 144.
17. Мельник В. Особливості захисту трудових прав окремих категорій працівників у судовому порядку. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С.155-159.
18. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
19. Толкунова В. Н. Трудовые споры и порядок их разрешения: Учеб. пособ. 3 изд., перераб., и доп. М.: Юрист, 1999. 235 с.
20. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
21. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
22. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
23. Трудове право України: Академічний курс. Підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак , З. Я. Козак та інші; За ред.. П. Д. Пилипенка. - 2-е вид., перероб і доп. - К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006 - 544 с.
24. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
25. Трудові спори: Навч. Посібник. За заг. ред. В.П. Пастухова. К.: Магістр-XXI сторіччя, 2005. 272 с.
26. Чаншиєва Г. І., Фадеєнко А. Ф. Розгляд судами справ у спорах, що виникають з трудових правовідносин (окремі питання). *Право України*. 1998. № 8. С. 58-63.
27. Шумський П.В. Теоретико-правові проблеми вирішення трудових спорів (за чинним законодавством України). *Юридичний вісник*. 2009. № 3 (12). С. 55-58.
28. Юшко А. Розгляд судами спорів, викликаних реорганізацією підприємства. *Право України*. 1998. № 9. С. 18-22.

Тема 20. Колективні трудові спори і порядок їх вирішення

1. Загальна характеристика колективних трудових спорів.
2. Загальна характеристика сторін колективного трудового спору.

3. Загальна характеристика і компетенція органів, які вирішують колективні трудові спори.
4. Поняття і предмет колективних трудових спорів.
5. Поняття і причини виникнення страйків, порядок їх оголошення.
6. Гарантії для працівників під час проведення страйку.

Теми індивідуально-дослідних завдань

1. Поняття та загальна характеристика примирних процедур при вирішенні колективних трудових спорів.
2. Порядок розгляду вимог найманих працівників при вирішенні колективних трудових спорів.
3. Порядок утворення і завдання примирної комісії.
4. Порядок утворення трудового арбітражу та вирішення ним спору.
5. Порядок формування вимог найманих працівників при виникненні колективного трудового спору.
6. Заборона проведення страйків.

Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-IX. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 р. №606-XIV (зі змін. і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №24. Ст. 207.
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. *Урядовий кур'єр*. 2006. 30 березня.
5. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р. № 137/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
6. Про практику застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 р. № 9. *Юридичний вісник України*. 1996. № 48. Ст. 1123.
7. Положення про національну службу посередництва і примирення: затверджене Указом Президента України від 17 листопада 1998 р. №1258/98. *Праця і зарплата*. 1998. Червень (№ 23).
8. Правила етики арбітра (члена трудового арбітражу): затверджені наказом Національної служби посередництва і примирення від 8 вересня 2000 р. № 72. *Юридичний вісник України*. 2000. 6 грудня.
9. Андріїв В.М., Ізарова І.О. Трудові спори: навчальний посіб. /

Андріїв В.М., Ізарова І.О. Чернігів: Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. 236 с.

10. Болотіна Н. Б. Трудове право України: Підручник. 5-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 860 с.

11. Бурак В. Я. Правове регулювання вирішення трудових спорів в Україні: посіб. для студентів. Л., 2000. 183 с.

12. Бурак В. Я. Трудові спори: порядок їх вирішення в Україні. К.: Т-во “Знання”, КОО, 2003. 382 с.

13. Валецька О. Проблема вирішення колективного трудового спору у судовому порядку. Держава і право: *de lege praeterita, instante, futura*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції; Миколаїв, 27-28 листопада 2009 року. Миколаїв: Іліон, 2009. С. 250-251.

14. Гаращенко Л. П. До визначення напрямів удосконалення законодавства України про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів). *Часопис Київського університету права*. 2006. № 2. С.120-124.

15. Єрохін С.В. Міжнародний досвід вирішення примирними органами колективних трудових спорів. Трудове право України в контексті європейської інтеграції: *Матеріали науково – практичної конференції*; м. Харків, 25-27 травня 2006 р./ За ред. проф. В.С. Венедиктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2006. С. 247-252.

16. Лаврінчук І. П. Ефективність розгляду колективних трудових спорів як одна з умов соціальної злагоди. *Праця і зарплата*. 2004. Березень (№ 12).

17. Лазор В. В. Правове регулювання трудових спорів, конфліктів і порядок їх вирішення на сучасному етапі: монографія. Луганськ: Література, 2004. 352 с.

18. Лазор В.В. Правовая природа трудового арбитража и его место в современном трудовом праве Украины. Трудове право України в контексті європейської інтеграції: Матеріали науково – практичної конференції; м. Харків, 25-27 травня 2006 р./ За ред. проф. В.С. Венедиктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2006. С. 88-96.

19. Огородник О.Г. Правова база по вирішенню колективних трудових спорів потребує вдосконалення. Проблеми правового забезпечення праці та соціального захисту населення України в сучасних умовах: *Збірник матеріалів круглого столу* / За редакцією кандидата юридичних наук, доцента Шумної Л.П. – Чернігів: „Видавництво „Чернігівські обереги”, 2006. С. 57- 62.

20. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.

21. Сокол М. В. Вирішення колективних трудових спорів в примирній комісії та за допомогою незалежного посередника. *Держава і право: збірник наукових праць*. Випуск 40. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008. С. 334-340.

22. Сокол М. В. Вирішення колективного трудового спору за допомогою трудового арбітражу. *Держава і право: збірник наукових праць*. Випуск 43. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008. С. 359-365.
23. Стадник М.П. Теоретичні проблеми вдосконалення законодавства з питань розв'язання колективних трудових спорів. *Правова держава*. 1997. № 8. С. 10–15.
24. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
25. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.
26. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
27. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
28. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
29. Трудові спори: законодавство, коментар, судова практика / Упорядники: В.А. Скоробагатько, М. І. Федешин. К.: Істина. 2000. 432 с.
30. Трудові спори: навч. посіб. / за заг. ред. В. П. Пастухова, Л. П. Грузінова, М. Л. Смолярова, Ю. М. Щотова. К.: Магістр - XXI сторіччя, 2005. 272 с.
31. Чанишева Г.І. Право на страйк: міжнародні стандарти та законодавство України. *Право України*. 2000. № 12. С. 80-86
32. Швець Н. Випадки, за яких забороняється проведення страйку в Україні. *Право України*. 2005. № 10. С. 89-91.
33. Швець Н. До питання про правові наслідки участі у страйках. *Право України*. 2009. №11. С. 139-144.
34. Швець Н.М. Право на страйк та умови його реалізації: Монографія. Х.: Право, 2009. 224 с.
35. Швець Н.М. Право на страйк у системі трудових прав працівників // Трудове право України в контексті європейської інтеграції: *Матеріали науково – практичної конференції*; м. Харків, 25-27 травня 2006 р. За ред. проф. В.С. Венедиктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2006. С. 383-386.
36. Шевченко Д. Проблеми регулювання страйку в сучасний період. Проблеми вдосконалення правового регулювання соціально-трудова відносин в Україні: *матеріали науково-практичної конференції*; м. Харків, 5-6 червня 2009 р. За ред. проф. В. С. Венедиктова. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко-правовий університет, 2009. С. 204-206.

37. Шевчук А. Д. Вирішення судами колективних трудових спорів. *Вісник Верховного Суду України*. 1999. № 6. С. 13-16.

38. Ярецько В.К. Розгляд колективних трудових спорів. *Право України*. 1998. №8. С. 100-103.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.71 р. № 1667-ІХ. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.
3. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. (із змін і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 2. Ст. 4.
4. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року (із змін і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 р. (із змін та доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. 4. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 5. Ст. 35.
  1. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. (із змін, і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.
  2. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. (в ред. Закону України від 21 листопада 2002 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 2. Ст. 10.
  3. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 34. Ст. 227.
  4. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 р. (із змін і доп.). *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 45 Ст. 397.
  5. Про практику застосування судами законодавства про оплату праці : постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 р. № 13. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99#Text>.
  6. Про практику розгляду судами трудових спорів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 1992 р. № 9. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92#Text>.

Базова

1. Прилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право України: підручник.-3-тє вид., перероб. і доп. . Х.: ФІНН, 2010. 751с.
2. Трудове право (в схемах та визначеннях) : навч. посіб. / Коваленко А. В., Юнін О. С., Савельєва М. О. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2017. 166 с.
3. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А.М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О.М. Ярошенка. 3-тє вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 544 с.

4. Трудове право України : підручник. К. Ю. Мельник. Харків : Дісаплюс, 2014. 480 с.
5. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с.
6. Трудове право України [текст] підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 472 с.
7. Трудове право України в схемах і таблицях: навч. посібник /С.М. Прилипко, О.М.Ярошенко. Х.: ФІНН, 2010. 557с.
8. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.
9. Трудове право: підручник/ за ред. В.В. Жернакова. Х.:Право. 2012. 496с.
10. Jefferson M. Principles of Employment Law. London, 2000. 212 p.
11. Morgenstern F. Deterrence and compensation: legal liability in occupational safety and health. Geneva, 1982. 210 p.
12. Painter R.W., Holmes A., Migdal S. Cases and Materials on Employment Law. London, 2000. 284 p.

Допоміжна

1. Андріїв В. М. Юридичний механізм забезпечення трудових прав працівників: монографія.. Чернігів : Черніг. держ. ін.-т права, соц. технологій та праці, 2011. 305 с.
2. Венедіктов В. С. Юридична відповідальність працівників ОВС України : моногр. Х. : Нац. ун-т внутр. справ. 2003. 269 с.
3. Венедіктов С. В. Теоретико-правові засади сучасної концепції трудового правовідношення в Україні: монографія. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 224 с.
4. Гончарук В.В. Правове регулювання змін умов праці працівників органів внутрішніх справ : [монографія] / Гончарук В.В. Харків : Тимченко, 2011. 206 с.
5. Жигалкін П. І. Судова практика та її значення для регулювання відносин у сфері праці : моногр. / П. І. Жигалкін, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. Х. : ФІНН, 2008. 544 с.
6. Іншин М. І. Правове регулювання службово-трудова відносин в Україні : моногр. Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 337 с.
7. Коваленко О.О. Свобода волі працівника і роботодавця та її вплив на укладання, зміну та припинення трудового договору : монографія. Х. : ХНАДУ, 2015. 348 с.
8. Костюк В. Л. Правосуб'єктність у трудовому праві: проблеми теорії та практики: монографія. К.: Видавець Карпенко В. М., 2012. 464 с.
9. Мельничук Н. О. Договірне регулювання трудових відносин в нових економічних умовах: монографія. К.: Хай-Тек Прес, 2012. 340 с.

10. Пилипенко П. Д. Проблеми теорії трудового права : моногр. Л. : Вид. центр Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 1999. 214 с.
11. Подорожній Є.Ю. Проблеми теорії та практики юридичної відповідальності у трудовому праві України: монографія. Х.: НікаНова. 2016. 402 с.
12. Прилипка С. М. Трудове право України : підруч. 2-ге вид., переробл. і доповн. С. М. Прилипка, О. М. Ярошенко. Х. : ФІНН, 2009. 728 с.
13. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.
14. Сільченко С. О. Строковий трудовий договір за законодавством України: поняття, види, умови укладення, зміни та припинення: монографія / С. О. Сільченко. Х. : Золоті сторінки, 2005. 204 с.
15. Слюсар А. М. Правовий статус суб'єктів трудового права України: теоретико-правовий аспект: монографія. Х. : ФІНН, 2011. 336 с.
16. Трудове право України: академічний курс: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Пилипенко П. Д. та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. П. Д. Пилипенка. К. : Ін Юре, 2014. 548 с.
17. Трудове право: підручник / В. В. Жернаков, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенко та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. Х. : Право, 2012. 496 с.
18. Цесарський Ф. А. Еволюція поглядів на природу індивідуальних договорів про працю у правовій доктрині : монографія / Ф. А. Цесарський ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. Одеса : Фенікс, 2016. 360 с.
19. Чанишева Г. І. Колективні відносини у сфері праці: теоретико-правовий аспект : моногр. О. : Юрид. Л-ра, 2001. 328 с.
20. Шабанов Р. І. Концептуальні засади соціального захисту від безробіття : монографія. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Х. : ХНАДУ, 2015. 359 с.
21. Шамшина І. І. Суб'єкти трудового права: правове регулювання в умовах ринкових відносин: монографія. Луганськ : л-ра, 2010. 448 с.
22. Щербина В. І. Функції трудового права : монографія. Д.: Акад. митної служби України, 2007. 425 с.
23. Щотова Ю.М. Професійні спілки як особливий суб'єкт трудового права України: монографія. К.: Генеза, 2014. 360 с.
24. Ярошенко О. М. Теоретичні та практичні проблеми джерел трудового права України : монографія. Х. : СПДФО Вапнярчук Н. М., 2006. 456 с.

Інформаційні ресурси

1. Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». Курс: Трудове право. – <http://eln.stu.cn.ua/>
2. Верховна Рада України (офіційний портал) – <http://portal.rada.gov.ua/>
3. Верховний Суд України (інформаційний сервер) – <http://www.scourt.gov.ua/>

4. Міністерство соціальної політики України –
<http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>
5. Національна академія правових наук України –
<http://www.apnu.kharkiv.org/>
6. Міжнародна організація праці – [http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm](http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm)
7. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України – <http://www.idpnan.in.ua/>
8. Юридична газета – <http://www.yur-gazeta.com>

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК З ТРУДОВОГО ПРАВА

Атестація працівників - процедура оцінки професійного рівня працівників кваліфікаційним вимогам і посадовим обов'язкам, проведення оцінки їх професійного рівня;

Безробітний - особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи;

Безробіття - соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування;

Безстроковий трудовий договір - звичайний трудовий договір між роботодавцем та найманим працівником, в якому не зазначається строк його дії;

Вакансія - вільна посада (робоче місце), на яку може бути працевлаштована особа;

Визначення розміру шкоди - процедура встановлення вартості завданих збитків з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних обставин їх нанесення;

Випробування при прийнятті на роботу - встановлений сторонами трудового договору, в межах чинного законодавства України, термін, протягом якого перевіряється відповідність кваліфікації працівника займаній посаді;

Вихідна допомога - грошова сума, що виплачується працівникові в передбачених законом випадках підприємством (установою, організацією) при звільненні його з роботи;

Відгул - відпочинок, який надається працівникові як компенсація за роботу в неробочий час;

Відпустка - найтриваліший вид часу відпочинку, який передбачає тимчасове оплачуване або безоплатне звільнення роботодавцем працівника від виконання трудових обов'язків протягом встановленої законом або за угодою сторін кількості календарних днів із збереженням за ним місця роботи на цей період;

Відсторонення від роботи - тимчасове недопущення роботодавцем або безпосереднім керівником (адміністрацією) працівника до виконання ним своїх функціональних обов'язків із збереженням місця роботи, як правило, з одночасним зупиненням оплати праці у випадках, передбачених чинними нормативно-правовими актами (при появі на роботі у нетверезому стані, наркотичному чи іншому сп'янінні, при хворобі, небезпечній для оточуючих, за вимогою правоохоронних та інших уповноважених органів тощо);

Вільно обрана зайнятість - реалізація права громадянина вільно обирати вид діяльності, не заборонений законом (зокрема такий, що не пов'язаний з виконанням оплачуваної роботи), а також професію та місце роботи відповідно до своїх здібностей і потреб;

Внутрішній трудовий розпорядок - спеціальний порядок, який встановлюється всередині підприємства, установи, організації (де виконує функціональні обов'язки працівник) і який включає особливості взаємовідносин працівника і роботодавця, а також відносини між працівниками у процесі праці;

Гарантійні виплати - передбачені законом виплати грошових сум з метою запобігання втратам у заробітку працівника за час, коли він з поважних причин фактично був звільнений від виконання трудових обов'язків на постійному робочому місці;

Гарантії трудових прав працівників - система встановлених законодавством заходів щодо врегулювання питань, що пов'язані з порушенням трудового законодавства й вирішенням трудових спорів робітників і службовців, спрямованих на захист їхніх трудових прав;

Джерела трудового права - форми вираження правових приписів через нормативні акти як результат діяльності компетентних органів держави, які встановлюють чи санкціонують обов'язкові для сторін правовідносини, правові норми, що складають предмет трудового права, з метою соціального захисту його суб'єктів;

Дисциплінарна відповідальність - вид юридичної відповідальності, що полягає в обов'язку працівника, який здійснив дисциплінарний проступок, нести відповідальність за свої протиправні дії в межах стягнень, встановлених трудовим законодавством;

Дисциплінарне звільнення - організаційний захід, пов'язаний з розірванням з працівником, який порушує трудову дисципліну, трудових правовідносин;

Дисциплінарне стягнення - передбачена законом, дисциплінарними статутами чи положеннями про дисципліну міра впливу, яка застосовується роботодавцем чи вищестоящим органом до працівника за порушення трудової дисципліни;

Дисциплінарний проступок - протиправне винне невиконання або неналежне виконання працівником покладених на нього законодавством, колективним і трудовим договором чи контрактом трудових обов'язків, вчинене шляхом дії або бездіяльності;

Догана - вид стягнення, який є дисциплінарним заходом особистого немайнового характеру і полягає у негативній оцінці та засудженні поведінки працівника в трудовому колективі;

Зайнятість - не заборонена законодавством діяльність осіб, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно;

Заохочення - публічне визнання заслуг працівників і надання їм переваг у зв'язку з досягнутими успіхами в роботі;

Зареєстрований безробітний - особа працездатного віку, яка зареєстрована в територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, як безробітна і готова та здатна приступити до роботи;

Заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу;

Зміст трудового договору - сукупність визначених законодавством і сторонами умов, які встановлюють взаємні права й обов'язки сторін;

Індивідуальні трудові спори - не врегульовані розбіжності між працівником і роботодавцем з питань застосування законодавчих та інших нормативно-правових актів про працю, або зміни умов трудового договору, інших угод про працю та переданих на розгляд компетентних з вирішення спорів органів відповідно до чинного законодавства;

Кодекс законів про працю України - систематизований законодавчий акт, що регулює сферу трудових та пов'язаних з ними суспільних правовідносин;

Колективна угода - строковий нормативно-правовий акт, який укладається між об'єднаннями роботодавців (підприємців) та об'єднаннями профспілок або іншими органами, уповноваженими працівниками, на державному, галузевому та регіональному рівнях стосовно встановлення основних засад і загальних принципів регулювання відносин у сфері трудового права, а також соціально-економічних інтересів працівників і власників, створюючи тим самим основу для розробки й укладення колективних договорів;

Колективний договір - локальний нормативний акт, який регулює трудові, виробничі, соціально-економічні відносини, що виникають між власником або уповноваженим ним органом і найманими працівниками

конкретного підприємства; це форма їх співробітництва з метою досягнення соціальної згоди і прогресу;

Колективні трудові спори - розбіжності, що виникли між сторонами соціально-трудових відносин стосовно: встановлення нових або зміни існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту; укладення чи зміни колективного договору; виконання колективного договору, угоди або окремих їх положень; невиконання вимог законодавства про працю та зачіпають інтереси всіх або групи працівників підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності;

Компенсаційні виплати - суми, які виплачуються працівникам зверх заробітної плати для компенсації підвищених витрат, пов'язаних з виконанням ними трудових обов'язків;

Конкурентоспроможність працівника - сукупність якостей особи, що характеризують її здатність працювати, рівень володіння знаннями, уміннями та навичками;

Контракт - особлива форма трудового договору, у якому термін його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (у тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення й організації праці працівника, умови розірвання трудового договору, у тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін;

Контроль - діяльність спеціальних органів і посадових осіб, які згідно з чинним законодавством перевіряють дотримання законодавства про працю як на підприємствах, в установах, організаціях, що безпосередньо їм підпорядковуються, так і на тих, які не перебувають у їх безпосередньому віданні, з правом втручання у внутрішньогосподарську діяльність;

Матеріальна відповідальність - встановлений чинним законодавством обов'язок відшкодувати матеріальні (моральні) збитки (шкоду), заподіяні винною стороною трудового договору або контракту (працівником чи роботодавцем) потерпілій стороні;

Метод трудового права - це сукупність прийомів і способів правового впливу на поведінку учасників трудових та пов'язаних з ними відносин, характер взаємодії між ними, які застосовують державні та інші уповноважені органи шляхом нагляду і контролю під час існування цих відносин та визначаються правові засоби впливу в разі порушення наданих прав і обов'язків;

Молодий працівник - громадянин України віком до 35 років, випускник професійно-технічного або вищого навчального закладу, який у шестимісячний строк після закінчення навчання працевлаштувався самостійно або за направленням навчального закладу чи територіального органу центрального

органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, та продовжує працювати протягом трьох років за кваліфікацією, яку він набув під час навчання, в тому числі незалежно від місця першого працевлаштування;

Молодіжні трудові загони - тимчасові формування, створені з метою забезпечення вторинної зайнятості молоді у вільний від навчання час;

Молодіжні центри праці - спеціалізовані державні установи, які створюються з метою вирішення питань працевлаштування молоді, забезпечення її зайнятості у вільний від навчання час, сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перенавчання та підвищення кваліфікації молоді;

Нагляд за охороною праці - особлива правова форма правозастосовної діяльності шляхом реалізації захисної функції по додержанню законності в трудових правовідносинах, відповідності дій роботодавця приписам трудового законодавства;

Надурочні роботи - роботи понад встановлену тривалість робочого дня;

Невідповідність займаній посаді — це нездатність працівника внаслідок недостатньої кваліфікації, стану здоров'я чи з інших причин належним чином виконувати свої функціональні обов'язки, зазначені у трудовому договорі чи контракті;

Незалежний посередник - визначена за спільним вибором сторін особа, яка сприяє встановленню взаємодії між сторонами, проведенню переговорів, бере участь у виробленні примирною комісією взаємоприйняттого рішення;

Ненормований робочий день - особливий режим робочого часу, який встановлюється для керівників, спеціалістів, державних службовців та осіб, праця яких за характером виконуваних ними функцій не завжди може бути обмеженою нормальною тривалістю робочого дня, не піддається точному обліку внаслідок специфіки роботи, а також для осіб, робочий час яких у зв'язку з особливостями організації їх праці розподіляється ними на свій розсуд;

Неповна зайнятість - зайнятість працівника на умовах робочого часу, що менший від норми часу, передбаченої законодавством, і може встановлюватися за договором між працівником і роботодавцем з оплатою праці пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку;

Неповний робочий час - законодавче або договірне зменшення загальноствановленої норми робочого часу з оплатою праці, що пропорційна відпрацьованому періоду або залежна від фактичного виробітку;

Неформальне професійне навчання працівників - набуття працівниками професійних знань, умінь і навичок, не регламентоване місцем набуття, строком та формою навчання;

Нове робоче місце - робоче місце, яке створене у зв'язку із створенням нового суб'єкта господарювання (крім того, що створений шляхом припинення) або збільшенням штатної чисельності працівників за умови відсутності скорочення (зменшення) середньомісячної чисельності за попередні 12 місяців, а також створене шляхом модернізації або зміни технології виробництва, що потребують нових знань, навичок та вмій працівника;

Об'єднання організацій роботодавців - неприбуткова громадська організація, яка об'єднує організації роботодавців, їх об'єднання;

Облік робочого часу - виявлення і фіксація виходів на роботу, отримання даних про фактично відпрацьований час кожним працівником;

Обмежена матеріальна відповідальність - обов'язок працівника покрити заподіяну підприємству шкоду у розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше свого середньомісячного заробітку;

Організації профспілки - організаційні ланки профспілки, визначені статутом профспілки, що діють у межах повноважень, наданих статутом та Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»;

Організація охорони праці - планування та реалізація власником (у тому числі через спеціально створені служби й органи з охорони праці) системи організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення здорових і безпечних умов праці з установленням відповідного нагляду та контролю;

Організація роботодавців - неприбуткова громадська організація, яка об'єднує роботодавців;

Особи працездатного віку - особи віком від 16 років, які не досягли встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" пенсійного віку;

Охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності;

Первинна організація профспілки - добровільне об'єднання членів профспілки, які, як правило, працюють на одному підприємстві, в установі, організації незалежно від форми власності і виду господарювання або у фізичної особи, яка використовує найману працю, або забезпечують себе роботою самостійно, або навчаються в одному навчальному закладі;

Переведення на іншу роботу - доручення працівникові виконання роботи, не передбаченої в трудовому договорі, тобто такої, яка не відповідає його посаді, спеціальності, кваліфікації, або роботи, при виконанні якої змінюється розмір заробітної плати, місцевість та інші істотні умови праці (за відсутності змін в організації виробництва і праці);

Перше робоче місце - місце роботи молодих громадян після закінчення будь-якого навчального закладу або припинення навчання в ньому, завершення професійної підготовки і перепідготовки, а також після звільнення зі строкової військової служби або альтернативної (невійськової) служби;

Підсумований облік робочого часу - фіксація робочого часу при режимі праці, коли тривалість щоденної роботи (робочої зміни) може відхилятися в певних межах від норми робочого дня, однак ця норма дотримується в середньому за певний період (календарний тиждень, місяць, квартал, розрахунковий рік);

Підтвердження кваліфікації працівників - процедура визначення відповідності професійних знань, умінь і навичок працівників установленим законодавством вимогам і посадовим обов'язкам, проведення оцінки їх професійного рівня шляхом атестації;

Повна зайнятість - зайнятість працівника за нормою робочого часу, передбаченою згідно із законодавством, колективним або трудовим договором;

Повна матеріальна відповідальність - обов'язок працівника покрити заподіяну шкоду в межах повного розміру вартості матеріальних цінностей;

Порядок укладення трудового договору – це встановлена чинним законодавством процедура підписання та оформлення трудового договору;

Посада - визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень;

Початок роботи - дата, відліковий строк, з якого працівник повинен приступити до виконання своїх трудових обов'язків (обов'язково зазначається в договорі та наказі про прийняття на роботу);

Правила внутрішнього трудового розпорядку - локальний нормативно-правовий акт, який встановлює порядок виникнення, існування чи припинення трудових правовідносин між працівниками і роботодавцем або уповноваженим ним органом і окреслює їх повноваження на конкретному підприємстві, установі, організації;

Працевлаштування - комплекс правових, економічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення реалізації права особи на працю;

Працездатні особи - особи віком від 16 років, які проживають на території України і за станом здоров'я здатні до активної трудової діяльності;

Працівник - фізична особа, яка працює за трудовим договором (контрактом) на підприємстві, в установі та організації незалежно від форми власності та виду діяльності або у фізичної особи, яка відповідно до законодавства використовує найману працю;

Праця - діяльність людини, сукупність цілеспрямованих дій, що потребують фізичних та розумових затрат і мають своїм призначенням створення матеріальних і духовних цінностей;

Преміювання - виплата працівникам грошових сум понад основний заробіток з метою стимулювання результатів праці та їх заохочення;

Примирна комісія - орган, призначений для вироблення рішення, що може задовольнити сторони колективного трудового спору (конфлікту), та який складається із представників сторін;

Принципи трудового права - виражені в законодавстві про працю основи, керівні положення, що характеризують найсуттєвіші риси його змісту і внутрішню єдність правового регулювання суспільних правовідносин у сфері праці, а також визначають загальну спрямованість трудового права;

Прогоул - відсутність без поважних причин працівника на роботі протягом робочого дня або залишення роботи без попередження власника чи безпосереднього керівника в тому числі більш як на три години (безперервно чи сумарно);

Продуктивна зайнятість - зайнятість, що дає змогу забезпечити ефективне суспільне виробництво та задовольнити потреби працівника на рівні не менше встановлених законодавством гарантій;

Простій - зупинення роботи, спричинене відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідворотною силою або іншими обставинами;

Професійна спілка (профспілка) - добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання);

Професійне навчання - набуття та удосконалення професійних знань, умінь та навичок особи відповідно до її здібностей, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації для професійної діяльності та конкурентоспроможності на ринку праці;

Профспілковий орган - орган, створений згідно із статутом (положенням) профспілки, об'єднання профспілок, через який профспілка здійснює свої повноваження;

Профспілковий представник - керівник профспілки, її організації, об'єднання профспілок, профспілкового органу, профорганізатор або інша особа, уповноважена на представництво статутом або відповідним рішенням профспілкового органу;

Режим робочого часу - установлений законодавством або локальним нормативно-правовим актом порядок розподілу і використання робочого часу протягом доби, тижня, інших календарних періодів.;

Ринок праці - система правових, соціально-трудових, економічних та організаційних відносин, що виникають між особами, які шукають роботу, працівниками, професійними спілками, роботодавцями та їх організаціями, органами державної влади у сфері задоволення потреби працівників у зайнятості, а роботодавців - у найманні працівників відповідно до законодавства;

Роботодавець - юридична особа (підприємство, установа, організація) або фізична особа - підприємець, яка в межах трудових відносин використовує працю фізичних осіб;

Робоче місце - місце (приміщення), на якому працівник постійно чи тимчасово перебуває в процесі трудової діяльності і яке визначене, зокрема на підставі трудового договору (контракту);

Робочий час - відрізок календарного часу, протягом якого працівник відповідно до чинного законодавства, колективного договору, правил внутрішнього трудового розпорядку і графіка роботи повинен перебувати у визначеному йому місці й виконувати свої функціональні обов'язки, обумовлені трудовим договором;

Розірвання трудового договору - вольове ініціативне припинення договору у визначеному законодавством порядку однією із сторін трудових відносин чи третьою особою;

Сезонні роботи - роботи, які через природні та кліматичні умови виконуються не весь рік, а протягом певного періоду (сезону), але не більше шести місяців;

Система оплати праці - спосіб нарахування розмірів винагороди, належної виплати працівникам відповідно до витрат їх праці, її якісних і кількісних показників, в окремих випадках — кінцевих результатів;

Система трудового права - об'єктивно зумовлене об'єднання взаємопов'язаних, внутрішньо узгоджених правових норм, які розподілені по різних структурних підрозділах і регулюють відокремлену сферу трудових і безпосередньо пов'язаних з ними суспільних відносин;

Службове відрядження - поїздка працівника за розпорядженням роботодавця на певний строк в іншу місцевість для виконання службового доручення поза місцем його основної роботи;

Соціальний діалог - процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин.

Соціальний захист у разі настання безробіття - комплекс заходів, що передбачений загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття та законодавством про зайнятість населення;

Страйк - тимчасове колективне добровільне припинення роботи працівниками (невихід на роботу, невиконання своїх трудових обов'язків) підприємства, установи, організації (структурного підрозділу) з метою вирішення колективного трудового спору (конфлікту);

Строк дії трудового договору - певна тривалість (термін), на який він укладається (певний часовий період або до певного юридичного факту);

Суб'єкт господарювання, який надає послуги з посередництва у працевлаштуванні, - зареєстрована в установленому законом порядку юридична особа, яка провадить господарську діяльність, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, а також фізична особа - підприємець, що надають послуги з посередництва у працевлаштуванні в Україні та/або за кордоном відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» та інших актів законодавства;

Суб'єкти трудового права - учасники індивідуальних, колективних трудових та інших відносин, які є предметом трудового права і які на підставі чинного законодавства наділяються суб'єктивними правами та відповідними обов'язками;

Сумісництво - зайняття працівником крім основної ще й іншої платної посади або виконання іншої регулярно оплачуваної роботи після завершення основної;

Суміщення професій (посад) - одночасне виконання роботи з декількох професій (спеціальностей) на одному й тому ж підприємстві чи в організації протягом робочого дня нормальної тривалості;

Тарифна система - сукупність визначених державою й тарифними угодами нормативів, що встановлюються для організації і планування оплати праці (залежно від її інтенсивності, складності та умов праці); тарифікації робіт;

присвоєння розрядів робітникам, призначення на посади і регламентації праці службовців;

Тарифна сітка - шкала, що визначає співвідношення в оплаті праці різних груп працівників залежно від їх кваліфікації;

Тарифна ставка - розмір оплати праці певної складності на різних видах робіт за одиницю часу (година, день, місяць) залежно від кваліфікаційного розряду працівника;

Трудова дисципліна - система правових норм, що регулюють внутрішній трудовий розпорядок, встановлюють повноваження сторін трудового договору, а також передбачають заохочення за успіхи в роботі та відповідальність за неналежне виконання трудових обов'язків;

Трудова книжка - основний документ, який характеризує трудову діяльність робітників і службовців і за яким визначається трудовий стаж працівника при виході на пенсію;

Трудова міграція - переміщення особи, пов'язане з перетинанням державного кордону або меж адміністративно-територіальної одиниці з метою виконання або пошуку роботи;

Трудова функція працівника – коло трудових прав та обов'язків працівника які встановлюються на основі роду трудової діяльності, професії, спеціальності, тощо;

Трудове право - сукупність зведених в систему правових норм, які регулюють суспільні трудові і пов'язані з ними відносини з приводу реалізації громадянами їх здатності до праці;

Трудовий арбітраж - орган, який складається із залучених сторонами фахівців, експертів та інших осіб і приймає рішення по суті трудового спору (конфлікту);

Трудовий договір - угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін;

Трудовий колектив – добровільне організаційно самостійне об'єднання працівників, які своєю працею беруть участь у діяльності підприємства, установи, організації на основі трудового договору (контракту, угоди), а також інших форм, що регулюють трудові відносини працівника з підприємством;

Трудові правовідносини - врегульовані нормами трудового права суспільні відносини, що виникають на підставі укладення трудового договору, контракту чи іншого юридичного факту з приводу участі працівника (робітника або службовця) в праці на підприємстві, установі чи організації. Це вольові суспільні відносини, врегульовані нормами трудового права;

Трудові спори – неврегульовані шляхом безпосередніх переговорів розбіжності між працівником (колективом працівників) і власником підприємства (уповноваженим ним органом) з приводу застосування норм трудового законодавства, а також встановлення нових або зміни існуючих умов праці;

Форма трудового договору - зовнішнє вираження, оформлення і документальне фіксування змісту трудового договору;

Функції трудового права - основні напрями правового впливу на трудові та пов'язані з ними відносини, що визначають службове призначення трудового права в житті суспільства;

Час відпочинку - календарний період, протягом якого робітники та службовці звільняються від виконання своїх трудових обов'язків і можуть його використовувати на свій розсуд;

Часткове безробіття - вимушене тимчасове скорочення передбаченої законодавством тривалості робочого часу у зв'язку із зупиненням (скороченням) виробництва продукції з причин економічного, технологічного і структурного характеру без припинення трудових відносин;

Чергування - перебування працівника за розпорядженням адміністрації на підприємстві, в установі, організації в неробочий час (після закінчення робочого дня, у вихідний чи святковий день) як відповідального за порядок і для оперативного вирішення невідкладних питань;

Член профспілки - особа, яка входить до складу профспілки, визнає її статут та сплачує членські внески;

Юридичні факти в трудовому праві — це передбачені чинним трудовим законодавством конкретні життєві обставини, з якими норми права пов'язують певні юридичні наслідки — виникнення, зміну або припинення трудових правовідносин.